

Yhteisöllisyys lastensuojelulaitok- sessa

Lotta Vainiola

2020 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Yhteisöllisyys lastensuojelulaitoksessa

Lotta Vainiola
Sosionomi AMK
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2020

Lotta Vainiola

Yhteisöllisyys lastensuojelulaitoksessa

Vuosi 2020

Sivumäärä 57

Tässä opinnäytetyössä yhteistyökumppanina toimi Etelä-Suomen alueella toimiva yksityinen lastensuojelulaitos. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää lastensuojelun sijaishuoltopaikoissa työskennelleiden henkilöiden kokemuksia yhteisöllisyydestä, yhteisöllisyyden lisäämisestä ja yhteisöllisyyden kokemisen mahdollisista vaikutuksista lastensuojelulaitoksissa asuviin lapsiin ja nuoriin. Tavoitteena oli tarkastella niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat yhteisöllisyyteen ja koota yhteen erilaisia tapoja lisätä yhteisöllisyyttä laitossympäristössä.

Opinnäytetyön tietoperusta jakautui kahteen osaan. Ensimmäisessä osassa käsiteltiin suomalaista lastensuojelua ja sijaishuollon toteuttamista lakien, sopimusten ja sovellusohjeiden sekä tilastojen avulla. Toisessa osassa avattiin yhteisöllisyyden käsitettä, yhteisön ja vuorovaikutussuhteiden merkitystä yksilön kehityksessä ja oppimisessa. Esimerkkeiksi sijaishuollossa tehtävästä konkreettisesta yhteisöllisestä toiminnasta valittiin esiteltäviksi ruokailuihin ja retki- ja leirityöhön liittyviä yhteisöllisyyttä lisääviä ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Toinen osa pohjautui tutkimuksiin ja kirjallisuuteen.

Opinnäytetyön aineisto kerättiin teemahaastatteluina seitsemältä eri lastensuojelulaitoksissa työskennelleeltä henkilöltä. Teemahaastattelujen aihealueet liittyivät työntekijöiden omiin kokemuksiin ja ajatuksiin yhteisöllisyydestä lastensuojelulaitoksissa. Aineiston analyysissa käytettiin laadullisen tutkimuksen metodeja.

Opinnäytetyön tuloksissa ja johtopäätöksissä esiteltiin yhteisöllisyyden ilmenemistä ja sen mahdollisia vaikutuksia lastensuojelulaitoksissa, sekä yhteisöllisyyttä tukevia ja lisääviä tekijöitä ja yhteisöllisyyden toteutumisen esteitä. Yhteisöllisyys koettiin hyvinvointia ja sijaishuollossa tehtävää työskentelyä tukevana tekijänä. Yhteisöllisyyden lisäämiseen liittyen tuloksissa tuli esille runsaasti erilaisia hyväksi koettuja työtapoja, mutta yhteisöllisyyden toteutumisen esteet koettiin samankaltaisina. Päällimmäisinä esiin nousivat liian vähäiset henkilöstöresurssit yhteisöllisen toiminnan toteuttamiselle. Saatujen tuloksien avulla voidaan pyrkiä lisäämään yhteisöllisyyttä ja vähentämään sen toteutumisen esteitä lastensuojelulaitoksissa.

Asiasanat: lastensuojelu, sijaishuolto, yhteisöllisyys

Lotta Vainiola

Sense of community in child welfare institution

Year	2020	Pages	57
------	------	-------	----

A private foster care unit located in southern Finland was a partner of this thesis. The goal of this thesis was to explore the experiences of the employees of foster care units in terms of sense of community, enhancing the sense of community and possible impact of the sense of community on children and youngsters placed in foster care units. The goal was to study factors, which influenced the sense of community and to list different ways to enhance the sense of community in foster care units.

The theoretical framework of this thesis consisted of two parts. The first part focused on Finnish child protection and foster care and the implementation of it based on legislation and statistical data. In the other part, special emphasis was put on the sense of community, its definition and meaning for an individual. For instance, activities related to dining, trips and camps were mentioned as factors which enhance the sense of community. The other part of the theoretical framework was based on literature and previous research studies.

Data was collected by thematic interview. Seven employees of different foster care units were interviewed. The themes of the thematic interviews were related to the employees' perception and experiences of the sense of community in foster care units. Qualitative methods research were applied in data analysis.

The results of this thesis focus on the appearance of the sense of community and its possible impact in foster care units, as well as factors that can improve the sense of community in foster care units and, on the other hand, hinder it. The results indicate that the sense of community was perceived as a factor, which supported the overall well-being and cooperation with children and youngsters in foster care units. Many useful ways to enhance the sense of community were listed, however, the factors that actually hinder the sense of community were also mentioned. The most significant hindering factor was the scarcity of the human resources necessary for activities that improved the sense of community. Therefore, it is recommended to increase human resources in order to improve the sense of community in foster care units and to minimize the impact of the hindering factors.

Keywords: child welfare, foster care, sense of community

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Lastensuojelu ja sijaishuolto	8
2.1	Sijaishuoltopaikan valitseminen	8
2.2	Tilastotietoa sijaishuollosta Suomessa	10
2.3	Sijaishuollon toteuttaminen lastensuojelulaitoksessa	11
3	Yhteisöllisyys	13
3.1	Aikuisen rooli yhteisössä	14
3.2	Lasten ja nuorten yhteisöt	14
3.3	Yksilö ja yhteisö	15
3.3.1	Kiintymyssuhde yksilön ja vuorovaikutuksen perustana	16
3.3.2	Sosiaalipedagogiikka kasvun ja oppimisen mahdollistajana	17
3.4	Yhteisöllisyyden kokemuksen vahvistaminen sijaishuollossa	18
3.4.1	Ruoka yhteisöllisyyden edistäjänä	19
3.4.2	Yhteisöllisyys retki- ja leiritoiminnassa	20
3.5	Yhteisöllisyys lastensuojelulaitoksen työyhteisössä	20
4	Tutkielman tarkoitus ja toteuttaminen	22
4.1	Aineiston kerääminen	22
4.2	Aineiston analyysi	24
4.3	Tutkielman luotettavuus ja eettisyys	25
5	Tulokset	26
5.1	Yhteisöllisyyden erityiset piirteet lastenkodissa	26
5.2	Yhteisöllisyyden lisääntymistä haittaavat tekijät	31
5.2.1	Vaihtuvuus	31
5.2.2	Oireilu	32
5.2.3	Henkilöstöresurssi	33
5.2.4	Organisaation ja arjen jäykkyys	34
5.3	Yhteisöllisyyden tukeminen ja lisääminen lastenkodissa	35
5.3.1	Arkinen toiminta	35
5.3.2	Ruoka ja ruokailu	37
5.3.3	Yhteistoiminta	39
5.3.4	Perinteet ja jatkuvuus	40
5.4	Vastuu yhteisöllisyydestä	42
5.5	Yhteisöllisyyden vaikuttavuus	44
5.5.1	Yhteisöllisyyden vaikutus lapsiin ja nuoriin	44
5.5.2	Yhteisöllisyyden haitalliset puolet	47
5.5.3	Lastenkodin aikuiset ja yhteisöllisyys	49

6	Johtopäätökset	51
6.1	Yhteisöllisyys ja sen vaikuttavuus.....	51
6.2	Yhteisöllisyyttä lisäävät ja heikentävät tekijät.....	54
7	Pohdinta.....	56

1 Johdanto

Opinnäytetyön aihe muodostui kiinnostuksestani sijaishuoltopaikkojen yhteisöllisyyttä tukevia tapoja ja perinteitä kohtaan. Olen lastensuojelulaitoksessa työskennellessäni käynyt pohdintaa ja keskustelua siitä, miten tyypillisesti runsasta henkilöstövaihtuvuutta sisältävällä alalla voidaan tukea sijaishuollossa pitkäaikaisesti elävien lasten minäkuvan rakentumista ja lastenkotiin kiinnittymistä. Erityisesti pohdinta on koskenut juuri niitä lapsia ja nuoria, joille sijaishuoltopaikka on ainoa olemassaoleva koti, ja näin ollen lapsuuden ja nuoruuden pääasiallinen toteutumipaikka. Laitosyhteisö ei voi olla samanlainen kuin perheyhteisö, mutta mielestäni on tärkeää tutkia niitä elementtejä ja rakenteita, mitkä mahdollistavat yhteisöön kiinnittymisen ja positiiviset vuorovaikutussuhteet niiden ihmisten kanssa, joiden kanssa oma elämä jaetaan. Tässä opinnäytetyössä rajaan aiheen käsittelyn nimenomaan laitoshoidon koskeväksi ja lastensuojelulaitoksista käytän selkeyden vuoksi termiä lastenkoti, vaikka laitoksista käytetään runsaasti erilaisia nimityksiä.

Havaintojeni mukaan lastensuojelun lisäksi koko sosiaalialan kentällä on viime vuosina kiinnitetty runsaasti huomiota asiakkaan osallisuuteen, sen toteutumiseen ja lisäämiseen prosesseissa. Osallisuus ja yhteisöllisyys eivät sulje toisiaan pois, vaan rinnakkain toisiaan täydentäen tukevat asiakkaan toimijuuden kasvamista ja yhteiskuntaan integroitumista (Timonen-Kallio, Yliruka & Närhi 2017, 18). Yhteisöllisyydellä voidaan siis päästä yksilöllisiin tavoitteisiin, joita sijoituksen perusteena ja tavoitteena usein on, mutta sen vaikutusta ei useinkaan nosteta esille sijaishuollosta keskustellessa.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on selvittää lastenkotien yhteisöllisyyttä ja sen vaikuttavuutta. Opinnäytetyössä pyrin keräämään tietoa niistä tavoista, joilla yhteisöllisyyttä voidaan lastenkodissa tukea ja lisätä, ja minkälaiset tekijät toimivat sille esteenä. Tutkimalla jo olemassaolevaa tietoa sijaishuollosta ja yhteisöllisyydestä ja siihen vaikuttavista tekijöistä, ja keräämällä uutta tietoa haastattelemalla lastenkodeissa työskennelleitä henkilöitä pyrin saamaan kattavan näkemyksen aiheeseen.

Lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarinen pohtii ammattiyhdistys Talentian julkaisemassa 30 päivää lehden haastattelussa (Laitinen 2019, 7), miksi oireilevia lapsia ja nuoria kerätään asumaan samoihin laitoksiin, jos vertaisryhmää ei hyödynnetä voimavarana. Yhteisöhoito lastensuojelussa tarkoittaa yhteisön ja siihen liittyvien elementtien tietoista käyttämistä sijaishuollon tavoitteiden täyttämiseksi. Osa lastensuojelulaitoksiin liittyvää yhteisöllisyyden hyödyntämisestä on vertaisryhmien vaikuttavuuden hyödyntäminen. (Timonen-Kallio, Yliruka & Närhi 2017, 18.) Lastenkodin yhteisö ja sinne sijoittuva yhteisöllisyys tarjoaa erinomaisen alustan

korjaaville kokemuksille, kasvulle ja kehitykselle. Ihminen kuuluu ja hakeutuu erilaisiin yhteisöihin läpi elämänsä ja tarvitsee muita ihmisiä ympärilleen. Lastenkodissa asuvilla lapsilla arkisin yhteisö on lastenkoti ja pidän korvaamattoman tärkeänä, että yhteisöllisyys ja sen hyvät vaikutukset mahdollistetaan myös siellä.

2 Lastensuojelu ja sijaishuolto

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (8.4.1983/361) määrittelee mitä on hyvä huolto lapselle. Lain mukaan lasta tulee suojella väkivallalta, hyväksikäytöltä ja huonolta kohtelulta ja hänelle on tarjottava turvallinen ja virikkeellinen kasvuympäristö sekä taipumuksia vastaava koulutus. Lapsen myönteiset suhteet läheisiin, erityisesti vanhempiin on turvattava, niistä säädetään tarkemmin tapaamisoikeutta koskevista sääöksissä. Laki kieltää kuritusväkivallan ja loukkaavan kohtelun, ja painottaa lapsen oikeutta ymmärtävään ja turvalliseen kasvatukseen, sekä hellyyteen. Lapsesta on pidettävä huolta hänen ikä- ja kehitystasonsa mukaisesti. Suomi on sitoutunut noudattamaan Yhdistyneiden Kansakuntien eli YK:n lapsen oikeuksien sopimusta. Lapsen oikeuksien sopimuksessa todetaan lapsella olevan oikeus valtion tarjoamaan tukeen ja suojeluun, kun hän ei voi tilapäisesti tai pysyvästi asua omassa perhepiirissään (YK 1991, 15, 20 artikla).

Lastensuojelulain (13.4.2007/417) mukaisesti lapsen vanhemmalla tai huoltajalla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista, ja lastensuojelun tehtävänä on tukea vanhempia ja huoltajia lapsen hoidossa ja kasvatuksessa, esimerkiksi ehkäisevän peruspalveluissa tapahtuvan lastensuojelun toimin. Ensisijaisesti lastensuojelun näkökulmana on tarkastella lapsen huoltoa lapsen edusta käsin, ja tarvittaessa käyttää mahdollisimman hienovaraisia keinoja lapsen hyvinvoinnin ja edun turvaamiseksi.

Seuraavissa alaluvuissa käsitellän sijaishuoltopaikan valintaa ja sijaishuollon toteuttamista Suomessa. Käsittelemme painopisteenä opinnäytetyön aiheen mukaisesti lastensuojelulaitoksessa järjestettävässä sijaishuollossa.

2.1 Sijaishuoltopaikan valitseminen

Lastensuojelun sijaishuolto on lastensuojelulain (417/2007) mukaista kiireellisesti sijoitetun tai huostaanotetun lapsen asumisen ja hoidon järjestämistä kodin ulkopuolella perhehoidossa, lastensuojelulaitoksessa tai muussa tarkoituksenmukaisessa palvelumuodossa. Sijaishuollon palveluita voidaan käyttää myös lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteinä. Lastensuojelulaki on keskeinen sijaishuollon toteuttamista määrittävä laki yhdessä lain lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (8.4.1983/361) kanssa. Myös YK:n lapsen oikeuksien sopimus ottaa kantaa sijaishuollon järjestämiseen artikloissa 20 ja 25 (YK 1991, 15, 19).

Valitun sijaishuoltopaikan tulee vastata lapsen tarpeita ja huostaanoton perusteita. Ensisijaisesti sijaishuolto tulisi järjestää muualla kuin lastensuojelulaitoksessa, esimerkiksi perhehoitossa. (Lastensuojelulaki 8.4.2011/316, 50 §.) Perhehoitoa sijoitusmuotona puoltavat siellä laitoksia paremmin mahdollistuvat pysyvät ihmissuhteet ja kiintymyssuhteet (Kalland 2011, 216). Perhehoitoa voidaan järjestää sekä sijaisperheissä että ammatillisissa perhekodeissa (Saastamoinen 2010, 7).

Lapsen tai nuoren vakava psyykkinen oireilu (Kalland 2011, 216), päihdeongelma tai erityisen haastava käytös (Timonen-Kallio, Yliruka & Närhi 2017, 11) voi olla perusteena toteuttaa sijaishuolto lastensuojelulaitoksessa perhehoidon sijasta. Lastensuojelulaitokseen voidaan sijoittaa sellaisia lapsia, joiden hoito ja kasvatusta edellyttää erityisosaamista, ja niissä on mahdollista tarvittaessa käyttää myös rajoitustoimenpiteitä. Laitoshoidon voi olla perusteltua myös silloin, kun kyseessä on lyhytkestoinen sijoitus, tai sijoitettava on murrosikäinen. (Saastamoinen 2010, 10-11.) Murrosikäisen sijoittuvassa perheestä irroittautumisen vaiheessa nuoren sijoittaminen toiseen perheeseen ei välttämättä ole kannattava vaihtoehto (Timonen-Kallio, Yliruka & Närhi 2017, 11). Erityyppisiä lastensuojelulaitoksia ovat esimerkiksi lastenkodit, nuorisokodit, koulukodit ja vastaanottokodit, mitä ylläpitävät sekä yksityiset tahot, että kunnat ja valtio (Saastamoinen 2010, 10-11).

Lastensuojelulain (12.2.2010/88, 49 §) mukaan sijaishuolto voidaan Suomessa järjestää perhehoitona, laitoshoidon tai muulla lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Tietyissä tapauksissa sijaishuolto voidaan järjestää sijoittamalla pieni lapsi vankilan perheosastolle vanhemman hoitoon, tai enintään kuuden kuukauden ajaksi sijoittamalla lapsi omalle vanhemmalle tai muulle huoltajalle, kun on kyse lapsen kotiuttamisen valmistelusta tai muusta lapsen edun mukaisesta perusteesta.

Sijaishuoltopaikkaa valitessa tulee kiinnittää huomiota siihen, että lapsella on mahdollisuus ylläpitää hänelle merkityksellisiä läheisiä ihmissuhteita, kuten sisarusuhteita (Lastensuojelulaki 8.4.2011/316, 50 §). Myös laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (18.2.2019/190, 1 §) todetaan että lapsen huollon tulee turvata läheiset ja myönteiset ihmissuhteet vanhempiin ja muihin hänelle läheisiin ihmisiin. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että selvitetään mahdollisuutta sijoittaa lapsi mahdollisten sisarustensa kanssa samaan paikkaan asumaan, mikäli se on kaikkien osapuolten edun mukaista. Myös sijaishuoltopaikan maantieteellisessä valinnassa tulee huomioida etäisyys niistä paikoista, missä lapselle läheiset ihmiset elävät jotta yhteydenpito ja suhteiden ylläpitäminen ei vaarannu. (Taskinen 2010, 125,127.)

Lastensuojelulaissa todetaan, että jos sijaishuoltopaikkaa valitessa tulee huomioida hoidon jatkuvuuden näkökulma (8.4.2011/316, 50 §). Useasti vaihtuvat sijoituspaikat ovat riski lapsen kehitykselle. Sijaishuoltopaikkaa ei saa vaihtaa taloudellisten syiden, kuten kilpailutusten pe-

rusteella. Sijaishuoltoon päätyneellä lapsella on tarve kiintyä ja kiinnittyä häntä hoitaviin aikuisiin ja saada elämään pysyvyyden tunnetta. Tämän vuoksi sijoitusta valmistellessa on merkittävää selvittää, onko lapsella tarve johonkin erityiseen tukeen tai hoitoon, mikä vaikuttaisi sijaishuoltopaikan valintaan. (Taskinen 2010, 124-126.) Sijaishuoltopaikan muuttaminen kesken sijoituksen voi tulla kyseeseen, mikäli jo sijoituksen alussa havaitaan, että valittu paikka ei vastaa lapsen tarpeisiin, tai mikäli lapsen tilanne muuttuu niin ettei sijaishuoltopaikka enää vastaa niihin. Olisi tärkeää varmistua siitä, että ensimmäinen sijoituspaikka olisi lapselle paras vaihtoehto. (Saastamoinen 2010, 114.)

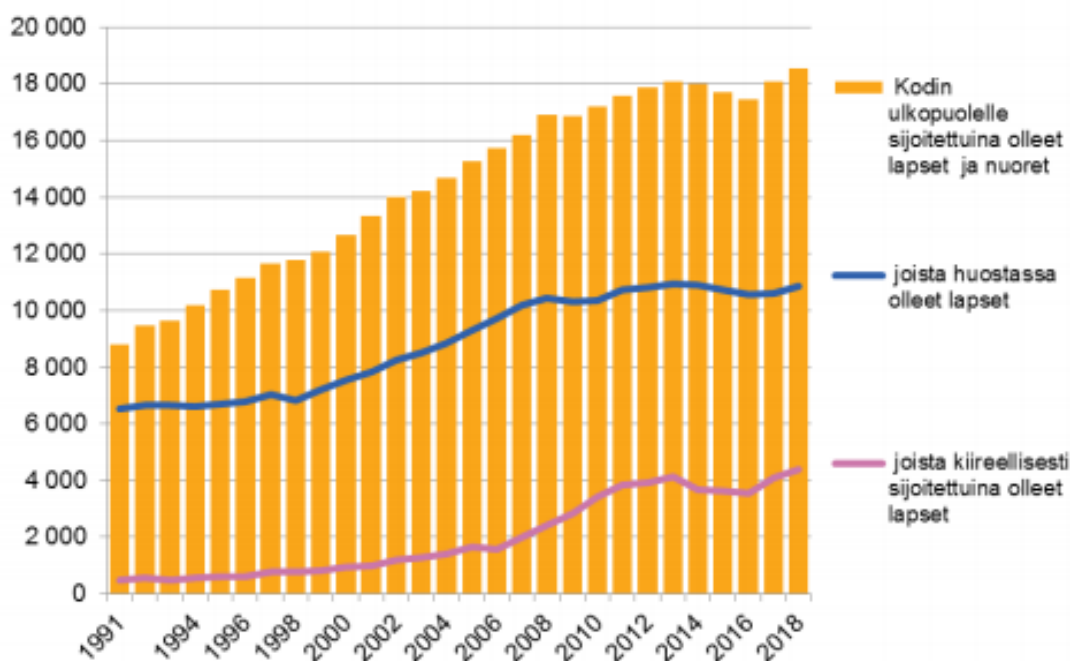
Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan (YK 1991, 15, 20 artikla) sijaishuoltoa järjestettäessä tulee huomioida lapsen taustaa etnisyyden, uskonnon, kielen ja sivistyksen osalta. Myös lastensuojelulaissa (8.4.2011/316, 50 §) todetaan, että lapsen kielellinen, kulttuurillinen ja uskonnollinen tausta tulee huomioida mahdollisuuksien mukaan.

Kun tehdään lasta tai nuorta koskevia päätöksiä tai toteutetaan lastensuojelua, tulee lastensuojelulain mukaisesti huomioida lapsen tai nuoren omat mielipiteet ja toiveet, ikää ja kehitystasoa vastaavasti (13.4.2007/417 5§). Sijaishuoltopaikkaa valitessa tulisi kiinnittää huomiota jatkuvuuteen myös siinä, miten sijoitus vaikuttaa lapsen koulunkäyntiin ja harrastuksiin (THL 2019).

2.2 Tilastotietoa sijaishuollosta Suomessa

Vuonna 2018 kiireellisten sijoitus määrä kasvoi vuoteen 2017 verrattuna 6,9 prosenttia. Kiireellinen sijoitus koski yhteensä 4390 lasta. Eniten kiireelliset sijoitukset kohdistuivat 14-17-vuotiaisiin lapsiin, ja niihin lapsiin jotka asuivat Pohjois-Karjalan maakunnissa (THL 2019).

Huostaanotto koski vuonna 2018 yhtä prosenttia koko maan siitä väestöryhmästä, joihin se voi kohdistua, eli 0-17 vuotiaista. Huostaanotettujen määrä vaihteli ikäryhmissä, ollen suurinta 16-17 vuotiaiden ikäryhmässä. Huostaanotettujen lasten määrä kasvoi edellisestä vuodesta 2,3 prosentilla, eli 246 lapsella. (THL 2019.)

Kuvio 1: Kodin ulkopuolelle sijoitetut nuoret 1991-2018 (THL 2019)

Sijaishuollossa vuoden 2018 aikana olleita lapsia ja nuoria oli yhteensä 18544, joista alaikäisiä oli 15884, eli 83 prosenttia. Poikien osuus sijoitetuista oli 53 prosenttia, eli sijoitettuna vuonna 2018 oli 986 poikaa enemmän kuin tyttöjä. Poikien määrä sijaishuollon tilastoissa on näyttäytynyt vuonna 1991 aloitetussa seurannassa aina hieman tyttöjen määrää suurempana. Yhteensä kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä kasvoi vuonna 2018 2,6 prosenttia, edellisvuoteen verrattuna. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä on kasvanut lähes tasan koko tarkastelujakson 1991-2018 ajan lukuunottamatta vuosien 2014-2016 notkahdusta alaspäin (THL 2019.)

Eri sijoituspaikkojen käyttö vaihteli alueellisesti. Koko maassa huostassa olleista lapsista 55 prosenttia oli sijoitettuna perhehoitoon, suurin prosentti (73) oli Pohjois-Pohjanmaalla, ja pienin (42) Keski-Pohjanmaalla. Ammatillisiin perhekoteihin sijoitettujen lasten osuus taas oli suurin Keski-Pohjanmaalla, 27 prosenttia, kun koko maassa osuus on 12 prosenttia, ja Pirkanmaalla vain 5 prosenttia. (THL 2019).

2.3 Sijaishuollon toteuttaminen lastensuojelulaitoksessa

Lapsen oikeuksien sopimuksen artikla 25 pitää sisällään lapsen oikeuden siihen, että sijoituksesta vastaava viranomainen ajoittain tarkistaa sijoitukseen ja hoitoon liittyvät olosuhteet (YK 1991, 19). Suomessa tämä käytännössä toteutuu lastensuojelulain (12.4.2019/542, 30 §) lap-

sen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle määrittelemällä velvollisuudella vähintään vuosittain laatia tai tarkastaa asiakassuunnitelma, joka laaditaan asiakkaana olevalle lapselle. Asiakassuunnitelma tulee tehdä yhteistyössä lapsen ja huoltajan, sekä lapsen huoltoon olennaisesti osallistuvan tahon kanssa. Asiakassuunnitelmaan kirjataan lapsen huoltoa ja sen tavoitteita koskevia asioita, asianomaisten näkemyksiä niistä, lapsen ja hänen perheensä tuen tarpeet sekä ne palvelut ja tukimuodot jolla niihin pyritään vastaamaan. Myös lapsen yhteydenpito perheeseen ja muihin läheisiin, sekä perheen jälleenyhdistämiseen liittyvät asiat kirjataan asiakassuunnitelmaan lapsen etu huomioiden. Asiakassuunnitelma tulee tarpeen tullen tarkastaa useammin kuin kerran vuodessa, esimerkiksi jos lapsen tai huoltajan tilanne oleellisesti muuttuu, tai mahdollisten rajoitustoimepiteiden tai niiden käytön vuoksi (Saastamoinen 2010, 84).

Lapsen oikeuksien sopimuksen (YK 1991, 15, artikla 20) ja lastensuojelulain (13.4.2007/417, 50 §) mukaan sijaishuollossa tapahtuvan hoidon jatkuvuutta tulee huomioida sijaishuoltoa ja lastensuojelua toteutettaessa. Lapsen sijoituksella on tarkoituksena järjestää lapselle turvallinen kasvuympäristö jossa mahdollistuvat kuntouttavat ihmissuhteet. Niillä lapsilla, jotka ovat lastensuojelun asiakkaita, on usein taustallaan haavoittavia elämäkokemuksia, joihin sijaishuollossa tulee pyrkiä vastaamaan korjaavilla kokemuksilla. Korjaavia kokemuksia syntyy pitkäkestoisissa ja turvallisissa ihmissuhteissa, jotka tarjoavat lapselle mahdollisuuden sekä käsitellä omaa elämäntarinaansa että kasvaa ja kehittyä ikätasoisesti sellaisessa ympäristössä, joka pystyy vastaamaan lapsen erityisiin tarpeisiin. (Känkänen 2009, 235-237, 240.)

Lastensuojelulaitoksessa tulee työskennellä riittävä määrä hoito- ja kasvatustehtävissä työskentelevää henkilökuntaa suhteessa yksikössä hoidettavien lasten määrään ja hoidon tarpeisiin ja erityisvaatimuksiin. Kasvatushenkilökunnan määrä on suhteessa hoidon vaikuttavuuteen, sillä onnistunut sijaishuolto edellyttää ihmissuhteita, joissa on riittävästi aikaa olla läsnä. (Taskinen 2010, 129-130.) Lastensuojelulain 59 § (13.4.2007/417) mukaisesti yksikössä tulee työskennellä seitsemän hoito- ja kasvatustehtävissä olevaa työntekijää, ja jos samassa rakennuksessa on useampia yksiköjä, jolloin riittää kuusi työntekijää. Poikkeuksen muodostaa myös se, jos yksikössä työntekijä asuu sijoitettujen lasten kanssa. Hoitohenkilökuntaan lasketaan ainoastaan päivittäistä hoitoa antava hoitohenkilökunta (Saastamoinen 2010, 95).

Mitä intensiivisempää hoitoa on tarkoituksena sijoitetuille lapsille tarjota, sitä riittävämmät henkilöstöresurssit hoidon toteuttamiseen tulee varata. Koska lastensuojelulaitoksiin sijoitetuilla lapsilla on haastavia elämäkokemuksia ja monimuotoisia haasteita, tulee myös sijaishuollon työntekijöillä olla riittävä koulutus, kokemus ja ammattitaito. Lastensuojelulaitoksessa käytettävät toimintamuodot ja lasten erityiset tarpeet vaikuttavat siihen, minkälaisia kelpoisuusvaatimuksia henkilökunnalle on. Lastensuojelulaitoksissa voi työskennellä sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön lisäksi työtehtävistä riippuen myös muun koulutustaustan

omaavia henkilöitä, kuten sellaisen toisen asteen ammatillisen koulutuksen saaneita henkilöitä, mikä vastaa sosiaali- ja terveysalan perustutkintoa. (Saastamoinen 2010, 93,97-98.) Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015) määrittelee kelpoisuutta sosiaalialan tehtäviin.

Laakso (2019) käsittelee lastensuojelulaitoksissa tehtävää työtä väitöskirjatutkimuksessaan *Arjen rutiinit ja yllätykset - etnografia lastenkotityöstä*. Laitosmuotoisessa sijaishuollossa tehtävään työhön liittyy monenlaisia elementtejä. Samanaikaisesti työntekijät ovat töissä, ja samaan aikaan jonkun kotona, mikä edellyttää työntekijältä tietynlaista herkkyyttä olemisen suhteen (218).

Lastensuojelulaitoksessa tulee tilana mahdollistua sekä lapsen oma yksityinen alue, oma huone, että kodinomaiset ja riittävät tilat yhteiseen tekemiseen ja olemiseen. Sijoitettujen lasten määrä yhdessä yksikössä on rajattu seitsemään, myöskin osaperustelunaan kodinomaisuuden mahdollistuminen. Samaan rakennukseen saa olla sijoitettuna yhteensä 24 lasta. (Saastamoinen 2010, 92-93, Lastensuojelulaki 417/2007, 58 §, 59 §.) Lastensuojelun laatusuositus ohjaa sijaishuoltoapaikkojen työntekijöitä ja johtoa toimimaan niin, että lasten välisiä suhteita ja sosiaalisia taitoja tuetaan ja että lapsi pääsee osaksi lapsiryhmää (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 65).

Sijaishuoltoapaikkojen toimintaa valvovat lastensuojelulain 79 § mukaisesti yhteistyössä sekä sijoittava kunta, se kunta missä sijoituspaikka sijaitsee että aluehallintovirasto (30.12.2010/1380). Sijoittajakunnan tehtäviin kuuluu valvoa ja opastaa sijaishuoltoapaikkaa niin, että sijoitus toteutuu lapsen edun ja lastensuojelulain mukaisesti. Osa valvontaa ovat kunnan lastensuojelun työntekijän vierailut sijaishuoltoapaikassa ja kahdenkeskiset keskustelut sijoitetun lapsen kanssa. Aluehallintoviraston tehtäviin lukeutuu erityisesti alueellaan toimivan laitoksen ja siellä käytettävien rajoitustoimenpiteiden ja niistä tehtyjen päätösten valvonta. Myös aluehallintoviraston valvonta toteutuu tarkastuskäynneillä. (Saastamoinen 2010, 99-100.)

3 Yhteisöllisyys

Yhteisöllisyyttä voidaan määritellä monin tavoin, sillä se on vahvasti yksilön kokemaa. Yhteisöllisyys on tunne- ja kokemustasolla tapahtuvaa antamista, saamista ja jakamista. (Koivula 2013, 20-21.) Yhteisöllisyys on yhteen liittymistä (Raina 2012, 11). Yhteisöllisyys on myös kokemusta siitä, että voi vaikuttaa yhteisön asioihin, ja toteutuva yhteisöllisyys saa aikaan osallisuutta (Kostamo-Pääkkö, Väyrynen & Ojaniemi 2015, 8).

Yhteisöllisyys rakentuu yhteistoiminnasta ja yhteenkuuluvuuden tunteesta, vuorovaikutuksesta ja henkilökohtaisesti merkittävistä ihmissuhteista sekä luottamuksesta (Paasivaara & Nikkilä 2010, 11). Tästä määritelmästä korostuu yhteisöllisyyden emotionaalinen puoli. Yhteis-

söt ja yhteisöllisyys ovat ihmiselämän kannalta välttämättömiä ja ihmisellä on niihin sisäsyntyinen tarve. Eri elämänvaiheissaan ihminen hakeutuu ja kuuluu lukuisiin eri yhteisöihin. (Kostamo-Pääkkö, Väyrynen & Ojaniemi, 7.)

Yhteisön satunnaisesta ryhmästä erottavat vuorovaikutuksellisesti sovitut yhteiset arvot ja tavoitteet (Raina 2012, 12). Ryhmästä yhteisön tekee sen jäsenten välille syntyvä positiivinen tunneside (Koivula 2013, 20-21). Ryhmäksi voidaan kutsua mitä tahansa joukkoa ihmisiä, kun taas yhteisöllä on jonkinlainen keskinäinen side.

3.1 Aikuisen rooli yhteisössä

Erityisesti sellaisissa ryhmissä joiden jäseninä on lapsia ja nuoria, jää vastuu vuorovaikutuksen toteutumisesta ja laadusta ryhmässä toimiville aikuisille. Lapsilta ja nuorilta ei voi kesken kasvun ja kehityksen odottaa samanlaisia vuorovaikutustaitoja kuin aikuisilta (Raina & Haapaniemi 2005, 130). Tämä asettaa yhteisöjen aikuisille jatkuvan vaatimuksen omalta osaltaan hyvän vuorovaikutuksen ylläpitämiseen, ja toisaalta myös lasten ja nuorten vuorovaikutuksen ohjaamiseen.

Ennen kuin lapsen autonominen hermosto on kehittynyt riittävästi itsesäätelyyn, tarvitsee hän luotettavien aikuisten tukea toimintaansa kaikissa ympäristöissä. Säätelämätön kiihtymys eli stressi ilmenee kielteisinä tunnetiloina, mitkä käyttäytymisen tasolla näyttäytyvät epäsosiaalisina piirteinä ja haasteina vertaisryhmissä toimimiselle. (Mäkelä & Sajaniemi 2013, 37-38, 40-41.) Pienten lasten lisäksi itsesäätelyn puute koskettaa myös sellaisia vanhempia lapsia ja nuoria, jotka eivät ole saaneet tukea sen harjoittamiseen. Lapsiryhmässä samana pysyvä aikuinen helpottaa lasten toimimista ryhmässä ja tarjoaa turvallisen kohteen kiinnittyä (Raina 2012, 47). Onnistunut ryhmä edellyttää siis myös aikuiselta sitoutumista ryhmään, on kyse sitten palkkatyöstä tai vapaaehtoisuuteen perustuvasta toiminnasta.

Perusturvallisuuteen liittyvät oleellisesti säännöt ja rajat, joiden sisällä yhteisössä toimitaan. Vaikka aikuiselle kertyy vastuuta sääntöjen noudattamisen valvomisesta, sisäistävät lapset paremmin sellaiset säännöt, jotka on yhdessä sovittu. Lasten tulee olla tietoisia säännöistä ja seuraamuksista, jotta ryhmässä oleminen ja toimiminen on heille ennakoitavissa olevaa. (Laine 2005, 51.) Kun aikuiset ohjaavat lapsia ja nuoria toimimaan yhteisten sääntöjen ja yleisten normien mukaan, voi lapsissa herätä suuriakin pettymyksen tunteita, jolloin aikuisella on erityinen tehtävä ymmärtää ja sietää lapsen pettymystä ja sen ilmaisua. Kun ohjaus ja vaatimukset ovat lapselle perusteltavissa ja johdonmukaisia, säilyy luottamus ohjaavaan aikuiseen. (Vilén, Leppämäki & Ekström 2008, 22-23.)

3.2 Lasten ja nuorten yhteisöt

Lapset ja nuoret kuuluvat lukuisiin eri yhteisöihin. Osa yhteisöistä on lähellä jokapäiväistä elämää, kuten koululuokka, naapurusto, kaveripiiri, harrastusryhmä tai oma perhe tai muu

kasvu ympäristö. Lapset ja nuoret voivat kuulua myös erilaisiin verkkoyhteisöihin, joiden toimintaan he voivat osallistua hyvinkin aktiivisesti. Osa yhteisöistä on sellaisia joiden muodostamiseen voi itse vaikuttaa, osa taas sellaisia joihin joudutaan. Osassa yhteisöissä on pelkästään vertaisia, saman ikäisiä ja samassa tilanteessa olevia, kun taas joissain yhteisöissä voi olla ihmisiä useasta sukupolvesta ja elämäntilanteesta.

Sellaisissa yhteisöissä mihin kuuluu lapsia ja nuoria, on omia erityispiirteitä verrattuna aikuisten muodostamiin yhteisöihin. Eräs ryhmätoiminnassa huomioitava asia on lasten ja nuorten eriasteinen kehitys, mikä vaikuttaa muun muassa yksilöllisiin kognitiivisiin taitoihin. Lasten ja nuorten ryhmien tulisi siis olla sellaisia joissa jokaisella on tilaa osallistua ja toimia oman kehitysvaiheensa määrittämin edellytyksin ja valmiuksin. (Raina & Haapaniemi 2005, 130-131.)

Lasten ja nuorten yksilöllistä kehitystä tukee se, että he kokevat itsensä ryhmässä pidetyiksi. Kodista irroittautuessa kehitystehtävän mukaisesti vertaisryhmään kuulumisen ja sen kokemuksen tukee lasta ja nuorta. Vertaisryhmä ja siitä saatava tuki helpottaa sopeutumista uusiin elämänvaiheisiin. (Laine 2005, 206.) Vertaissuhteissa toimiminen mahdollistaa lapsille ympäristön, jossa he oppivat myöhemmän elämän kannalta välttämättömiä taitoja, kuten yhteistoimintaa, muiden auttamista ja jakamista (Mäkelä & Sajaniemi 2013, 39,41).

Eryteisesti nuorille vertaissuhteet ovat välttämättömässä asemassa tukiessaan normaalia eriytymiskehitystä vanhemmista tai kasvattajista. Eriytymistä uhkaa tilanne, jossa lapsella ei ole vertaissuhteita tai niissä toimiminen on hänelle haastavaa. Haasteita aiheuttava tekijä voi olla esimerkiksi nuoren neurokognitiivinen erityisvaikeus, kuten autismikirjon häiriö tai aktiivisuuden ja tarkkaavaisuuden häiriö, eli ADHD. (Kaltiala-Heino 2013, 59.) Eriytymistä huomiota tulisi siis kiinnittää niiden nuorten vertaissuhteiden toteutumiseen, joilla lähtökohtaisesti tiedetään voivan olla haasteita toimia sosiaalisissa suhteissa.

3.3 Yksilö ja yhteisö

Yksilöllisyys ja yhteisöllisyys eivät ole toisilleen vastakkaisia, vaan edellytyksenä toisilleen. Kasvatuksessa on merkityksellistä nähdä ihmisyyden yhteisöllinen luonne ja vaatimus, koska ihminen liittyy ja kuuluu erilaisiin yhteisöihin koko elämänsä ajan. (Saukkonen & Rähä 2018, 79,93.) Yhteisöllisyydestä puhuessa tulee tarkastella myös yksilön kehitystä, niiden ollessa toisiinsa sidoksissa.

Ihmiselle on luontaista haluta kuulua jonkinlaiseen ryhmään ja kokea yhteyttä muihin ihmisiin. Tieto siitä, että omia kokemuksia, ajatuksia ja tunteita voi jakaa toisten kanssa, kannattelee erityisesti kun ihminen kohtaa elämässään jonkinlaisen kriisin. Ihmisillä on usein elämässään jo valmiina monenlaisia eri yhteisöjä, kuten perhe- ja työyhteisöt. Tarvittaessa ihminen voi liittyä sellaiseen vertaisryhmään, jonka muut jäsenet ovat kohdanneet samankaltaisen

tapahtuman kuin hän, ja näin saada erityistä tukea haastavaan tilanteeseen saadessaan jakaa kokemuksia muiden kanssa. (Vilén, Leppämäki & Ekström 2008, 66-67.)

Yksilön turvallisuuden tunne jakautuu kokemukseen ja tietoon sekä omista voimavaroista, että tarvittaessa saatavasta tuesta muilta ihmisiltä. Turvallisuuden tunne muodostuu jo varhaisessa vuorovaikutuksessa, mutta erilaiset elämäntapahtumat ja niistä selviytyminen vaikuttavat siihen elämän varrella. (Vilén, Leppämäki & Ekström 2008, 63.) Vuorovaikutuksessa kasvaminen ja eläminen on edellytys yksilön identiteetin myönteiselle rakentumiselle (Segercrantz 2009, 17). Myös kehittyminen ja oppiminen mahdollistuu vain yhteydessä toisiin ihmisiin. Turvalliset suhteet huoltapitäviin aikuisiin ja vertaisryhmässä olemisen vastaavat kehityksen eri tarpeisiin, ollen molemmat kasvun kannalta välttämättömiä. (Mäkelä & Sajaniemi 2013, 37-38.)

Yksilön ja yhteisön suhdetta kasvatukseen esittelen seuraavissa alaluvuissa sekä kiintymyssuhdeteorian että sosiaalipedagogiikan näkökulmista. Terapeuttinen ja sosiaalipedagoginen orientaatio toimivat laitospuolisessa sijaishuollossa toisiaan täydentävästi, ja niitä olisi tavoitteellista käyttää yhdessä (Timonen-Kallio, Yliruka & Närhi 2017, 16-18).

3.3.1 Kiintymyssuhde yksilön ja vuorovaikutuksen perustana

Varhaislapsuudessa muodostuvat kiintymyssuhteet vaikuttavat sekä käsityksiin itsestä ja muista että keinoihin olla yksin sekä yhdessä muiden kanssa. Esimerkiksi kiintymyskäyttäytyminen jolla varhaislapsuudessa on totuttu hakemaan hoivaa ja huomiota ensisijaiselta hoitajalta, voi aktivoitua myös parisuhteessa, kun koetaan yksinjäämistä tai hylkäämistä (Sinkkonen 2018, 105). Erityisen suuri merkitys kiintymyssuhdemallilla on kun on kyse vanhemmuudesta, sillä vanhemmaksi tullessa omaan lapsuuden aikaiseen kiintymyssuhteeseen liittyvät kokemukset aktivoituvat, ja vaikuttavat siten toimintaan ja tunteisiin vanhempana (Hughes 2015, 23).

Kiintymyssuhdeteorian on kehittänyt John Bowlby 1950-luvulla, tarkoituksenaan vastata traumataustaisten lasten ja nuorten käytöshäiriöihin aikaansa paremmalla tavalla. Kiintymyssuhdeteorian mukaan traumaperäisen käytös on seurausta kiintymyssuhdeprosessissa tapahtuneista vahingoista. Kiintymyssuhdeteorian terapiakäytön tavoitteena oli löytää motivaatio ongelmakäytöksen takana, ja pyrkiä vaikuttamaan siihen. (Becker-Weidman 2008, 38.) Bowlbyn työtä vei eteenpäin Mary Ainsworth, joka teki 1950-luvulla empiiristä tutkimusta ensin 0-2-vuotiaiden lasten ja äitien suhteiden kehityksestä Ugandassa, ja tämän jälkeen Baltimoressa. Hän otti käyttöön sensitiivisyyden käsitteen, joka kuvaa sitä, että äiti pystyy vastaamaan vauvan tarpeisiin, sekä muodosti kiintymyssuhdemallit joita hänen oppilaansa ovat vielä myöhemmin jalostaneet eteenpäin. (Sinkkonen 2018, 32-45.)

Kiintymyssuhde joka kehittyy varhaisessa vuorovaikutuksessa lapsen ja hänestä pääasiassa huolehtivan aikuisen välille määrittää muun muassa sitä, miten lapsi ja myöhemmin aikuinen suhtautuu häntä ympäröivään maailmaan, eli luo perustan maailmankuvalle. Kiintymyssuhteessa lapselle muodostuu kiintymyskäyttäytyminen, mikä tarkoittaa sitä tapaa, millä lapsi pyrkii pitämään hoitavan aikuisen lähellä. Kiintymyskäyttäytyminen aktivoituu lapsen koessa itsensä turvattomaksi tai uhatuksi ja saa lapsen pyrkimään yhteyteen hoitavan aikuisen kanssa, esimerkiksi itkemällä tai hakeutumalla fyysiseen läheisyyteen tämän kanssa. (Golding 2014, 38-41.) Kiintymyskäyttäytymisen ollessa päällä lapsen ensisijainen tavoite on päästä yhteyteen hoitavan aikuisen kanssa, eikä hän pysty silloin esimerkiksi oppimaan uusia asioita (Sinkkonen 2018, 43). Lapsen kehityksen kannalta on siis ensisijaista, että hän kokee olevansa turvassa.

Kiintymyssuhteen rakentuminen vaatii tuhansia toistoja joissa vanhempi reagoi lapsen tarpeeseen ja toimii sen mukaisesti. Näin vanhemman toiminta näyttää lapselle ennakoitavana ja turvallisena, ja tämä heijastuu myös ympäröivään maailmaan. Toimiessaan vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa lapsi oppii siinä vallitsevat syy-seuraus suhteet. Turvallisesti kiintyneelle lapselle syntyy ensimmäisen elinvuoden aikana perusluottamus, johon sisältyy sen että hän voi luottaa siihen että hänen tarpeensa täytetään, luottaa voivansa vaikuttaa ympäristöönsä, ja näkee itsensä, vanhemman ja ympäröivän maailman hyvänä. (Becker-Weidman 2008, 43-44.)

Kiintymyssuhteella on tutkittu olevan vaikutusta aivojen kehitykseen monella osa-alueella. Ensimmäisten elinvuosien aikana oikea aivopuolisko dominoi aivoja. Oikeassa puoliskossa sijaitsevat muun muassa limbinen järjestelmä, parasympaattinen ja sympaattinen hermosto, ja hippokampus. Suuri stressihormonin määrä, mikä on seurausta esimerkiksi traumasta tai kaltoinkohtelusta, tai edellä kerrotusta jatkuvasta kiintymyssysteemin aktiivisuudesta, voi vaurioittaa pysyvästi hippokampusta, mikä vastaa muistista. Varhaiset kokemukset vaikuttavat aivojen hermoratojen kehittymiseen, aivojen integraatioon. Mikäli hermoradat jäävät vaillinaisiksi, voi se vaikuttaa limbiseen järjestelmään ja siten kykyyn säädellä omia tunteita ja reaktioita. (Becker-Weidman 2008, 49-53.) Neurobiologiset vaikutukset selittänevät sitä minkä takia kiintymysmallit ovat pysyviä. Tutkimusten mukaan kiintymysmallit pysyvät todennäköisesti samoina kuin varhaislapsuudessa, paitsi että kiintymysmalli voi muuttua mikäli esimerkiksi turvallisesti kiintyneen lapsen perhettä kohtaa jokin tragedia. (Sinkkonen 2018, 56-60.)

3.3.2 Sosiaalipedagogiikka kasvun ja oppimisen mahdollistajana

Sosiaalipedagogiikka on kasvatuksellista toimintaa, mikä tähtää yksilön persoonalliseen kasvuun ja toimijuuden kehittymiseen ymmärtäen ihmisyyden ja elämän tapahtuvan yhteisöissä. Sosiaalipedagogisessa ajattelussa huomioidaan yksilö, yhteisö ja yhteiskunta, jotka kaikki ovat toisiinsa sidoksissa. Tavoitteena on hyvinvoinnin edistäminen hyvän yhteiselämän toteutumisen kautta. (Nivala & Rynnänen 2019, 337-338.)

Sosiaalipedagogiikassa sosiaalisella on kolme erottuvaa merkitystä, joiden valossa sosiaalipedagogista toimintaa voidaan tarkastella: vuorovaikutus ja yhteisöllisyys, yhteiskunnallisuus ja yhteiskunnallisen huono-osaisuuden lievittäminen. Sosiaalipedagoginen kasvatus ja toiminta on aina kiinnittynyt sen kulttuurin ja yhteiskunnan normeihin ja arvoihin, missä yksilö elää. Tästä aiheutuu osittain myös sosiaalipedagogisen tieteensuunnan ja ajattelun monimuotoisuus, kun yhteiskunnan toiminta ja arvot vaihtelevat voimakkaasti eri maiden ja aikakausien välillä. (Nivala & Ryyänen 2019, 16, 22-23.)

Sosiaalipedagogiikalla on perinteisesti ollut iso rooli saksalaisessa lastensuojeluperinteessä, ja sijaishuollossa sen voidaan nähdä ilmenevän erityisesti korostavan kasvatuksen arkikeskeisyyttä, lasten ja aikuisten mallia elää arkea yhdessä sekä elinikäistä oppimista, kasvua ja kehitystä. Sosiaalipedagoginen orientaatio näkee lapsen ja aikuisen välisen suhteen enemmän pedagogisena, kuin kiintymyssuhteena. Myös suomalaisessa sijaishuollossa on jonkin verran hyödynnetty sosiaalipedagogista orientaatiota, ja Eronen ja Laakso ovatkin esittäneet Suomessa olevan tilausta sosiaalipedagogisen, sekä ylipäätään laajemman, teoreettisen kasvatusajattelun hyödyntämiselle lastensuojelun sijaishuollossa aiempaa enemmän. (Eronen & Laakso 2016, 27.)

3.4 Yhteisöllisyyden kokemuksen vahvistaminen sijaishuollossa

Yhteisöllisyyden kokemukseen vahvasti liittyvä käsite on koheesio. Koheesio tarkoittaa yksilöiden yhteenkuuluvuuden tunnetta ryhmässä (Vilén ym. 2008, 278). Mitä vahvempi koheesio ryhmällä on, sitä voimakkaammin sen jäsenet ovat sitoutuneita toisiinsa ja ryhmän toimintaan. Ryhmän ulkopuolelle koheesio voi näyttäytyä me-henkenä. Voimakas koheesio vaikuttaa positiivisesti sekä yksilöön, että yhteisöön. Voimakkaan koheesio omaavassa ryhmässä on runsaasti vuorovaikutusta ja kiintymystä yksilöiden välillä, ja siinä osoitetaan välittämistä ja arvostusta ryhmän jäseniä kohtaan. (Laine 2005, 190-192.)

Koheesioasteeseen vaikuttaa lähtökohtaisesti se, perustuuko ryhmän jäsenyys vapaaehtoisuudelle, vai onko kyse sellaisesta ryhmästä johon kuulumista ei voi itse valita (Laine 2005, 193). Lastenkoti on sellainen yhteisö, johon kuulumiseen lapset eivät ole voineet itse vaikuttaa tai valita itselleen mieluista paikkaa. Vaikka aikuiset eivät ole lastenkodissa pakon edestä, perustuu heidänkin siellä olonsa palkkatyölle vapaaehtoisuuden sijaan. Silti koheesioasteeseen voidaan vaikuttaa toimimalla sitä vahvistavasti, kuten tekemällä yhdessä kiinnostavia asioita, pyrkimällä parantamaan ryhmän yksilöiden keskinäistä vuorovaikutusta ja suhtautumalla arvostavasti ryhmää ja sen toimintaa kohtaan (Laine 2005, 191,193).

Esimerkkinä arkisesta yhteisöllisten toimintojen kehittymisestä kuvaan ruokailuja ja ruuan merkitystä sijaishuollossa. Sen lisäksi että ruualla on vahva hoivaava merkitys, on ruokailuilla merkittävä asema sijaishuoltopaikkojen päivittäisen yhteiselämän rakentumisessa, ja ruokailutilanteet tarjoavat mahdollisuuden vuorovaikutussuhteiden kehittymiselle lasten, aikuisten

ja molempien välillä (Punch, Dorrer, Emond & McIntosh 2014, 41). Erikseen järjestettävä yhteistoiminta, kuten lastenkodin yhteiset retket tai muut suunnitellut toiminnot taas usein ovat jo valmiiksi perusteltuja yhteistoiminnallisuuden lisäämisellä, jolloin se otetaan jo niitä valmistellessa huomioon. Esimerkkinä toiminnallisesta yhteisöllisyyden lisäämistä kuvaan retkien ja leirien vaikutusta yhteisöihin.

3.4.1 Ruoka yhteisöllisyyden edistäjänä

Kodin ulkopuolelle sijoitetuilla lapsilla on usein ongelmallinen suhde ruokaan ja syömiseen. Syömishäiriöt, ruuan varastelu ja ylensyöminen ovat australialaistutkimuksen mukaan tyypillisiä ruokaan liittyviä ongelmia sijaishuollossa eläville lapsille ja nuorille. Toisaalta sijaishuollossa yhteisellä ruokailulla voi olla suuri merkitys sekä lapsen luottamuksen rakentumisessa suhteessa hoitajaan, että yhteisöllisenä elementtinä. Myös ruuan valmistaminen yhdessä tarjoaa hyvän tilaisuuden sellaiseen yhdessäolemiseen, mikä ei vaadi katsekontaktia tai puhumista. Vaikka lapsi tai nuori ei varsinaisesti osallistuisikaan ruuanlaittoon, on ruokaa laittavaa aikuista helppo lähestyä ja jäädä samaan tilaan seuraamaan. (Norrish ym. 2019, 37-39.) Laakso (2009, 149) kuvaa väitöskirjatutkimuksessaan ruokailutilanteiden ilmentävän sijaishuollon yhteisöllistä luonnetta, johon kuuluu lasten keskinäinen vuorovaikutus, lasten ja aikuisten väliset suhteet sekä lastenkodissa tehtävän työn yhteisöllinen olemus.

Sijaishuollossa ruualla ja syömisellä voi olla merkityksellinen rooli yhteenkuuluvuuden tunteen muodostumisessa ja siinä, miten lapsi tai nuori kokee itsensä tervetulleeksi. Ruualla ja syömisellä on myös kulttuurisia merkityksiä, ei pelkästään eri maiden ruokakulttuurien välillä, vaan myös ruuan yhteisöllisen merkityksen osalta. Huomioimalla samassa taloudessa elävien henkilöiden erilaisia taustoja ruuan suhteen voidaan pyrkiä vaikuttamaan yhteisöllisyyden muodostumiseen ja kokemiseen. Sijaishuollossa yhteinen ruokailuun liittyvä kulttuuri on parhaimmillaan sekä yhdistävää että talouden uusien jäsenten mukaan joustavaa. Yhteinen ruokailu ja siihen liittyvät asiat ovat myös uusille yhteisön jäsenille erinomainen tilaisuus oppia sellaisia tapoja, arvoja ja normeja, joita kodissa noudatetaan. Toisaalta opettamalla ruokailuun ja ruokaan liittyviä asioita voidaan myös mallintaa sellaisia tavanomaisia asioita joita perheissä tehdään, niille lapsille, joiden elämässä ei ole ollut sellaisia kokemuksia aikaisemmin. (Warman 2016, 145-148.) Tällöin ruokaan liittyvän kulttuurin mallintamisella on yhteisöllisen kulttuurin ja hyvinvoinnin lisäämisen lisäksi myös maailmankuvallinen merkitys.

Tietyistä ruokalajeista ja ruokaan liittyvistä tapahtumista ja perinteistä voi syntyä yhteisölle yhteisiä muistoja, joiden toisintamisella ja yhdessä muistelulla voi olla suuri yhteisöllinen merkitys. Ruuan välityksellä voidaan osoittaa huolenpitoa, kiintymystä ja tunteita, niin aikuisilta lapsille kuin toisinkin päin. (Warman 2016, 147-148.) Ruoka liittyy voimakkaasti myös niihin yhteisiin juhliin, joita yhteisöissä vietetään vuoden varrella. Joulun ja pääsiäisen ovat otollista aikaa erilaisten kulttuurien yhdistelemiselle. Lastenkodissa yhteisten juhlien järjestäminen vaatiikin työntekijältä erityistä sensitiivisyyttä. Osalla lapsista ja nuorista voi olla jo hyvin

vahvaksi muodostunut kokemus siitä mitä heidän omissa perheissään tai edellisessä sijoituspaikoissa on esimerkiksi jouluna syöty. Osalta se taas puuttuu kokonaan, ja osa on jo omaksunut nykyisessä lastenkodissa vallitsevan kulttuurin.

3.4.2 Yhteisöllisyys retki- ja leiritoiminnassa

Tavoitteellinen retki- ja leiritoiminta lukeutuu seikkailukasvatuksen ohella elämyspedagogiikan menetelmiin, joiden keskiössä on kokemuksellinen oppiminen. Muita ominaisia piirteitä elämyspedagogiikalle ovat toimintakeskeisyys, monipuolinen aistiminen sekä sen vuorovaikutuksellisuus ryhmämuotoisena toimintana. Esimerkiksi seikkailukasvatuksessa yhdistyvät yksilölliset ja yhteisölliset kokemukset, kun jokaisen osallistujan yksilöllinen suoriutuminen vaikuttaa muun ryhmän toimintaan. (Karppinen 2010, 119-120. Karppinen & Latomaa 2015, 44.)

Retki- ja leiritoiminnassa merkittävään asemaan nousee arkea jaetumpi vastuu yhteisestä hyvinvoinnista. Retkillä jokaisella osallistujalla lapsista ja nuorista aikuisiin on oma osuutensa askareista hoidettavana, koska retkillä ollaan yhtä porukkaa. Askareiden teolla voi olla vastuun kantamisen kokemuksen lisäksi myös yksilöllisempi vahvistava kokemus, kun joku oppii uuden taidon tai onnistuu uudessa asiassa ja mahdollisesti saa muilta myös positiivista huomiota sitä kautta. Yhteisvastuullinen tekeminen voi muuttaa arjessa muodostuneita rooleja ja edesauttaa esimerkiksi yhteisön syrjäänvetäytyvämpää yksilöä ottamaan toisenlaisen aseman tekemisen kautta. (Moisio 2018, 63,72.)

Retkitoiminnassa mahdollistuu kiireisestä arjesta irrallinen vapaamuotoinen vuorovaikutus osallistujien välillä, sekä se etteivät vuorovaikutustilanteet ole välttämättä pelkästään aikuislähtöisiä, vaan lapsen tai nuoren omilla ehdoilla tapahtuvia. Myös arjesta poikkeavat järjestelyt, kuten että lapset ja nuoret menevät nukkumaan yhdessä samoihin tiloihin aikuisten kanssa, luovat uudenlaisia vuorovaikutuksen mahdollisuuksia verrattuna arkielämään lastenkodilla. Retkillä yhteistoiminta ja vastuun jako voivat osaltaan hälventää lastenkodin arjessa selviä valtasuhteita ohjaajien ja lasten ja nuorten välillä, mikä myös voi edesauttaa luontevaa vuorovaikutusta molemmin puolin. (Moisio 2018, 49, 62-64.)

Löfblomin (2013, 138-141) väitöskirjatutkimuksessa ilmenee, että nuoret voivat kokea leireillä ja matkoilla sellaisia yhteisöllisiä kokemuksia, jotka poikkeavat arkisesta ympäristöstä. Yhdesäolo vieraassa paikassa lisää yhteisöllisyyden kokemusta. Leirit ja matkat tarjoavat mahdollisuuden sekä yksilöllisiin onnistumisen kokemuksiin että ystävystymiseen, kun yhdessäolo on ympärivuorokautista. Yhteisöllisiin tapahtumiin liittyy kokemus positiivisin tuntein värityksestä, jaetusta tunnelmasta.

3.5 Yhteisöllisyys lastensuojelulaitoksen työyhteisössä

Raina (2012, 30) näkee työyhteisöllä selkeän kaksoistehtävän: ryhmän tulee huolehtia perustehtävästään eli siitä työstä mikä sille on annettu, mutta sen lisäksi ryhmässä tulee pitää

huolta sen keskinäisestä kiinteydestä ja eheydestä. Sosiaalialan työtehtävissä yhteisön kiinteyks on usein edellytyksenä perustehtävän laadukkaalle suorittamiselle. Lastensuojelulaitoksissa tapahtuvan hoidollisen työn onnistumisen kannalta on merkittävää, että työntekijät kokevat yhteisöllisyyttä ja työssäviihtyvyyttä (Moisio 2018, 62). Yhteisöllisyys ja hyvä ilmapiiri työpaikalla vaikuttavat positiivisesti sekä työhyvinvointiin yksilötasolla että työyhteisön menestymiseen, hyvään tulokseen. Työhyvinvointi ja sen avulla mahdollistuva onnistuminen työssä tuottavat yksilölle ja yhteisölle työniloa, ja mahdollistavat innostuneisuuden säilymisen. (Paasivaara & Nikkilä 2010, 138-139, 147.) Sijaishuoltopaikoissa tehtävän työn ytimessä ovat yksilölliset vuorovaikutustilanteet lasten ja ohjaajien välillä. Onnistunut vuorovaikutus edellyttää työntekijältä psyykkistä hyvinvointia. Luonteeltaan sijaishuollossa tehtävä työ on usein psyykkisesti kuormittavaa ja haastavaa. (Salminen 2005, 109,113.)

Työyhteisö vaatii jonkun johtamaan sitä, ja huolehtimaan siitä, että mennään yhdessä oikeaan suuntaan. Laadukas johtaminen edellyttää ryhmädynamiikan ja -prosessin tuntemista, ja on luonteeltaan vuorovaikutteista tukien yksilöitä yhteisössä. Samanaikaisesti vallan jakaminen monelle yhteisön jäsenelle levittää myös yhteistä vastuuta. Vallankäytön läpinäkyvyys edesauttaa yhteisön toimimista ja myönteistä suhtautumista johtoa kohtaan. (Raina 2012, 22-23.) Sijaishuollossa johtotason tehtävänä on sekä organisoida toimintaa että mahdollistaa edellytykset toiminnalle. Hyvinvointinäkökulmasta on merkittävää, että työntekijät voivat olla osana toiminnan kehittämisessä ja kokevat hallintaa oman työnsä suhteen, sillä nämä asiat tukevat työssäjaksamista. (Salminen 2005, 121.)

Yhteisölliseen työkuulttuuriin vaikuttavat organisaatiomuutokset, muutokset työyhteisössä, muutokset työtehtävissä sekä tämän lisäksi muutokset yksilöiden elämässä, ja nämä voivat lisätä jännitteitä työyhteisössä ja voivat toimia esteinä yhteisöllisyyden toteutumiseksi. Prosessia voidaan helpottaa muutosten läpinäkyvyydellä ja riittävällä perehtymisellä ryhmädynamiikkaan. (Raina 2012, 66-67.) Yhteisöllisyyttä tukevia tekijöitä työyhteisössä ovat kehittämishalu, vapaus toimia ja salliva ilmapiiri (Paasivaara & Nikkilä 2010, 18).

Työnohjauksella on merkittävä rooli sosiaalialan asiakastyöhön painottuvassa työssä. Yksilöllisen reflektion ja ammatillisen kehittymisen lisäksi työnohjauksessa tuetaan työyhteisön toimintakulttuuria ja sen myönteisyyttä. (Vilén ym. 2008, 108.) Lastensuojelun sijaishuoltopaikoissa käytetään työnohjauspalveluita ammattiyhdistys Talentian vuonna 2016 tekemän selvityksen mukaan huomattavasti enemmän verrattuna muihin sosiaalialan työpaikkoihin. Työnohjaustarpeet liittyvät työyhteisön toimintaan, asiakkaisiin sekä työhyvinvointiin ja työssäjaksamiseen. (Luukko 2016.)

4 Tutkielman tarkoitus ja toteuttaminen

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää ja kartoittaa, minkälaisia kokemuksia lastensuojelulaitoksissa pitkäaikaisesti sijoitettujen lasten ja nuorten kanssa työskennelleillä on yhteisöllisyydestä, sen ilmenemisestä ja vaikutuksista. Tutkimuskysymykset on muodostettu sen perusteella, miten ne parhaiten auttavat aiheen selvittämisessä ja tukevat aineiston keräämisen prosessia. Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Minkälaisia kokemuksia lastensuojelulaitoksissa työskennelleillä on laitokseen sijoittuvasta yhteisöllisyydestä ja sen vaikuttavuudesta?
2. Minkälaiset asiat tukevat yhteisöllisyyttä ja sen lisääntymistä, ja mitkä voivat olla sille esteenä?

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus menetelmienä tuo tarkasteltavaksi yksilöiden kokemusmaailmaa ja näkökulmia tutkittavaan aiheeseen. Kvalitatiivisen tutkimuksen tiedonhankinnan menetelmiä ovat muun muassa haastattelu, havainnointi tai erilaisten tuotosten, kuten päiväkirjat ja omaelämäkerrat, käyttö aineistona. (Hirsjärvi & Hurme 2019, 28.) Koska opinnäytetyön aineisto perustuu työntekijöiden omille kokemuksille, on aineiston kerääminen ja analysointi kvalitatiivisilla tutkimusmenetelmillä perusteltua.

Eskola (2018, 209-210) kuvaa kvalitatiivisen tutkimuksen tekemisessä olevan neljä ylämäkeä: koko tutkimuksen hahmottaminen, aineiston kerääminen valitulla menetelmällä, litterointi ja aineistoanalyysi. Tämän opinnäytetyön aineisto kerättiin teemahaastatteluilla, ja haastattelusta saatu aineisto analysoitiin sisällönanalyysin keinoin. Menetelmien valintaa ja käyttämistä puolsi tarkoitus selvittää nimenomaan kokemuksia aiheesta.

4.1 Aineiston kerääminen

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, sillä vaikka sen toteutus voikin olla varsin vapaamuotoinen ja käsiteltävien asioiden järjestys vaihdella tilanteen mukaan, ovat valitut teemat kaikille haastateltaville samat (Hirsjärvi & Hurme 2019, 47-48). Tämän opinnäytetyön teemahaastattelujen rungon suunnittelin miellekartaksi, jossa jakautui neljä pääteemaa, ja niiden alle kirjoitin muistiin listaa sellaisista näkökulmista ja seikoista jotka olivat mielestäni aiheen kannalta oleellisia. Haastattelussa käytettävänä muistivälineenä miellekartta mahdollistaa haastattelijalle nopean keinon tarkastaa haastattelun teemat ja kokonaisuuden eteneminen (Eskola, Lätti & Vastamäki 2018, 43). Pääasiallisesti haastatteluissa noudatettiin yhteneväistä järjestystä pääteemoissa, mutta muistiin kirjoittamani yksityiskohdaisemmat aiheet nousivat esille vaihtelevassa järjestyksessä haastatteluja. Osa etukäteen suunnittelemani aiheista tuli luonnostaan haastattelussa esille, ja osassa haastatteluja tarkensin niihin liittyvillä kysymyksillä pääteemoja.

Teemahaastattelussa korostuu aineiston syntyminen haastattelijan ja haastateltavan välisessä vuorovaikutuksessa. Haastattelijä voi motivoida haastateltavaa haastattelutilanteen aikana käyttämällä erilaisia tehokeinoja, kuten äännähtelyllä ja pikkusanoilla (esim. niin, aa), palkitsemisella eli osoittamalla kielellistä arvostusta esimerkiksi haastateltavan antaman vastauksen tyyliin tai osoittamalla kiinnostusta jotain haastateltavalle tärkeää asiaa, kuten harrastusta, kohtaan. (Hirsjärvi & Hurme 2019, 47-48, 117-118). Haastattelijan reaktiot ja aktiivinen kuuntelu tilanteeseen eläytyen voivat toimia haastateltavaa innoittavasti, saaden tämän kertomaan laajemmin aiheesta. Teemahaastattelu on dialogista, mutta eroa tavanomaisesta keskustelusta sen suhteen, että haastattelijä tekee aloitteen keskustelun käymiseksi ja määrittelee ennalta sen aihealueen, jonka ympärillä keskustelu tapahtuu (Eskola, Lätti & Vastamäki 2018, 28,42).

Kvalitatiivinen tutkimus ei pyri tekemään päätelmiä jotka ovat yleistettävissä, vaan ymmärtämään tutkimuskohdetta, mikä vaikuttaa kerättävän aineiston määrään (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 181-182). Haastateltavien henkilöiden määrän ratkaisemisessa on oleellista, kuinka monesta haastattelusta voidaan arvioida saatavan riittävä määrä tietoa kyseisen aiheen ja tutkimuksen kannalta (Hirsjärvi & Hurme 2019, 58). Tässä opinnäytetyössä tavoitteenani oli kartoittaa erilaisia näkemyksiä ja kokemuksia tarkastelemastani aiheesta, ei tuottaa yleistettävissä olevaa tietoa. Tämän vuoksi valitsin haastateltavien määräksi alustavasti kuudesta kahdeksaan henkilöä, säilyttäen vapauden arvioida aineistoa kerääntyessä, milloin sitä on juuri tämän opinnäytetyön kannalta riittävästi. Lopullinen haastateltavien määrä oli seitsemän (N=7). Analyysivaiheeseen päästessä aineisto osoittautui sopivan laajaksi sen työstämisen kannalta.

Haastateltavia etsin ilmoituksella sosiaalisessa mediassa, mikä osoittautui hyväksi tavaksi. Sosiaalialan verkostojen vuoksi sain yhteydenottoja myös minulle entuudestaan tuntemattomilta henkilöiltä, jotka olivat kiinnostuneet aiheesta ja halusivat osallistua haastatteluun. Haastateluista sopiminen tapahtui mutkattomasti viestien välityksellä.

Teemahaastattelun käytössä oleellista on että tiedetään haastateltavilla olevan kokemusta tai tietoa tutkimuksen aiheesta (Eskola, Lätti & Vastamäki 2018, 30). Haastateltavien henkilöiden valintakriteereissä kiinnitin huomiota siihen, että tavoitteenani oli saada mahdollisimman monipuolista tietoa. Tämän vuoksi valikoin haastateltavat niin, että haastateltavien työkokemus sekä vuosina että sijaishuoltopaikkojen kannalta olivat vaihtelevia. Kaikki seitsemän haastateltavaa olivat työskennelleet eri lastensuojelulaitoksissa, kaikki Etelä-Suomen alueella. Haastateltavat poikkesivat toisistaan sekä iän että sukupuolen perusteella. Yhteistä haastateltaville oli, että kokemusta lastensuojelusta oli nimenomaan pitkäaikaisista sijoituksista, minkä tulkitsin oleelliseksi seikaksi opinnäytetyön tavoitteen kannalta. Toinen yhdistävä tekijä oli, että kaikki haastateltavista olivat ammattikorkeakoulutettuja, tai opintojen loppusuoralla.

Haastattelun yksityiskohdista kuten ajasta ja paikasta sopiessa on huomioitava, että haastatteluun osallistuminen on haastateltavalle mahdollisimman helppoa (Eskola, Lähti & Vastamäki 2018, 33). Haastatteluajat sovittiin omien työaikojeni ja haastateltavien aikatauluihin sopiviksi, ja haastateltavat saivat itse valita heille mieluisan haastattelupaikan. Haastatteluja toteutettiin ravintolan terassilla, haastateltavan työpaikalla, kirjaston varatussa työtilassa ja omassa kodissani. Koska teemahaastattelussa on osittain kyse dialogisuudesta, on paikan valinnalla merkitystä myös keskustelun sujumisen kannalta. Kaikki haastattelut olivat yksilöhaastatteluja. Haastattelut toteutettiin kesän 2019 aikana.

Haastattelu tarjoaa tekijälleen mahdollisuuden suunnata haastattelua itse tilanteessa siihen suuntaan, mistä hän kokee olevan hyötyä tutkimukselle. Perusteluja haastattelun käyttöön aineiston keruussa voi olla esimerkiksi jo etukäteen oletettavissa oleva tarve syventää vastauksia esittämällä lisäkysymyksiä, mikäli haastattelun aiheen arvellaan niitä vaativan. Haastattelun käyttöä puoltaa myös vastausten mahdollinen ennalta-arvaamattomuus. (Hirsjärvi & Hurme 2019, 34-35.) Haastattelutilanteissa mahdollisuus esittää lisäkysymyksiä tai tarkentaa vastauksia osoittautui ehdottoman tärkeäksi, jotta oli mahdollista saada riittävän laaja aineisto. Toisaalta aihetta vain kevyesti rajaavat teemat mahdollistivat sellaisen tiedon kertymisen, mitä en olisi ennalta arvannut erikseen kysyä.

Haastattelujen jälkeen aineisto litteroitiin, joko samana päivänä tai mahdollisimman pian. Litteroimiseen kului aikaa kahdesta kolmeen tuntia haastattelua kohden ja litteroinnin keston vaikutti haastattelujen keston lisäksi myös haastateltavien puhenopeus sekä puhetapa. Litterointi suoritettiin toistamalla haastattelunauhoitetta kuulokkeiden välityksellä puhelimen ääninauhurista, ja kirjoittamalla yhtäaikaaisesti kuultua tekstiksi tietokoneelle. Litterointitarkkuutta voidaan arvioida sen perusteella, minkälainen analyysitapa tutkimukseen on valittu (Vilkkä 2015, 137). Koska alustavana ajatuksena oli jo litteroidessa analysoida aineistoa sisällönanalyysin keinoin, pyrin litteroimaan aineiston mahdollisimman tarkasti, mutta esimerkiksi sisällön kannalta epäoleelliset äännähdykset tai sanojen toistot (esimerkiksi ”niinku, niinku”) pois jättäen. Litteroinnin ohessa haastattelija perehtyy alustavasti aineistoon (Eskola 2018, 210), ja Vilkkä (2015, 137) kuvaakin sen olevan tutkijan ja tutkimusaineiston välistä vuoropuhelua.

4.2 Aineiston analyysi

Tässä opinnäytetyössä käytin teoriasidonnaista sisällönanalyysiä. Teoriasidonnainen sisällönanalyysi sijoittuu aineisto- ja teorialähtöisen sisällönanalyysin välimaastoon, pitäen sisällään kytköksiä teoriaan (Eskola 2018, 213). Tässä opinnäytetyössä teoriasidonnaiseen analyysiin ohjasi jo se, että vaikka tarkoitus on selvittää haastateltavien omia kokemuksia aiheesta, on jo ennen haastatteluja luettu teoria vaikuttanut osaltaan haastatteluteemoihin. Myös johdopäätöksissä kytketään tuloksia teoriaan. Tässä opinnäytetyössä aineisto litteroinnin jälkeen

ryhmiteltiin niihin pääteemoihin, joita teemahaastattelussa oli. Analyysivaiheessa kävi kuitenkin niin, että neljä ensin ollutta pääteemaa supistui kolmeen, sillä neljäs teema joka käsitteli kokemuksia yhteisöllisyydestä sijaishuollossa, sisältyikin muihin teemoihin ja sen avulla kerätty aineisto toimi kolmea muuta teemaa täydentävästi.

Ryhmittely tehdään pilkkomalla litteroidut aineistot niin, että samat pääteemat ja pienemmät samankaltaiset osat yhdistetään. Yhdisteleminen on aineiston käsittelyä luokittain niin, että siinä voidaan havaita samankaltaisuuksia tai säännönmukaisuutta (Hirsjärvi & Hurme 2019, 149). Analyysivaiheessa arvioidaan myös tutkimuskysymysten kannalta, onko koko aineistoa tarpeellista analysoida, vai onko osa vähemmän oleellista tutkitun asian kannalta. Tässä opinnäytetyössä aineiston ryhmittely osoittautui hieman haastavaksi, sillä haastattelut erosivat jonkin verran keskenään siitä, missä vaiheessa niitä käsiteltiin mitään asioita, sillä en halunnut haastattelutilanteissa rajata kokemuksista kertomista.

Käytännössä analysointi tässä opinnäytetyössä tapahtui niin, että yhdistin samaan tekstitiedostoon kaikkien haastatteluiden toisiaan vastaavat teema-alueet. Tämän jälkeen aloin pilkkoa perättäisiä haastatteluja pienempiin paloihin, ja asettelin niitä kirjoittamieni alateemojen alle. Jaettuani koko aineiston pienempiin paloihin luin näitä yhdisteltyjä haastatteluja läpi ja kirjoitin haastattelujen väliin huomioitani. Apuna pää- ja alateemojen käsittelyssä ja hahmottamisessa käytin miellekarttoja, jotka helpottivat teemojen jäsentelyä. Näistä huomiot laajenivat myöhemmässä vaiheessa analyysiksi, ja lopuksi valikoin haastatteluista sopivimmat ja kuvaavimmat lainaukset analyysin oheen.

4.3 Tutkielman luotettavuus ja eettisyys

Eettisyyteen haastatteluvaiheessa liittyi se, että kerroin haastattelujen aikana haastateltaville poistavani litterointivaiheessa sellaiset kohdat, joissa tulee ilmi sellaisia asioita, joiden julkaiseminen ei ole aineiston kannalta oleellista. Samoin kerroin poistavani kohdat, joista voi päätellä haastateltavan henkilöllisyyteen liittyviä asioita. Mäkisen mukaan jo haastattelutilanteissa on luvattava haastateltavien säilyminen tunnistamattomina. Tämä voi toimia haastattelukeskustelua rentouttavana tekijänä, joka tuottaa rehellisempiä ja aidompia vastauksia (Mäkinen 2006, 114). Esimerkiksi haastatteluissa käsitellyt organisaation eli työnantajaan liittyvät asiat voisivat omasta mielestäni olla sellaisia, joiden tunnistettava julkaisu ei olisi organisaation tai haastateltavan kannalta edunmukaista. Koen että avoimuus litterointien käsittelyn suhteen myös helpotti keskustelua, sillä haastateltavien ei tarvinnut jatkuvasti varoa mainitsemasta lastenkotien tai paikkakuntien nimiä.

Aineiston käsittelyssä ja arkistoinnissa tutkijan tulee arvioida voiko mahdollisten aineistotulkintojen tai sitaattien yhteydessä käyttää sellaisia tunnistetietoja, joiden avulla haastateltavien henkilöllisyys voi paljastua. On harkittava myös tuleeko sitaateista poistaa tai muuttaa joitain yksityiskohtaisia tietoja tunnistamisen hankaloittamiseksi. Tällaisia tietoja voivat olla

haastattelussa mainitut paikkakunnat ja henkilöiden nimet. (Eskola 2018, 229). Käydessäni aineistoa läpi litterointivaiheessa poistin teksteistä alustavasti paikkojen ja paikkakuntien nimet, arvioituani etteivät ne ole aineiston kannalta merkittävää tietoa mutta voivat johtaa haastateltavien tunnistamiseen. Myös kerätyn aineiston säilyttämiseen tulee kiinnittää huomiota, ja ylipäätään arvioida tarvetta sen arkistoiselle tutkimuksen valmistumisen jälkeen (Mäkinen 2006, 120). Kerätty aineisto hävitetään tämän opinnäytetyön tapauksessa opinnäytetyön lopullisesti valmistuttua.

Opinnäytetyön aineistoa teemahaastattelujen avulla kerätessä jouduin pohtimaan rajan vetoa sen välillä, milloin dialogisuus mahdollistaa kokemuksellisen tiedon saamista, ja milloin haastattelijan osuus keskustelussa voi toimia niin, että voi olla riski keskustelun johdattelemiselle haastattelijan omien näkemysten mukaisesti. Haastattelijalla on haastattelutilanteessa kaksiosainen tehtävä, sekä kerätä tietoa että pyrkiä mahdollistamaan kommunikaation sujuvuutta (Hirsjärvi & Hurme 2019, 97). Aiemmin kuvatun kaltainen riski voi tulla kyseeseen tämän opinnäytetyön tapauksessa, kun teemahaastattelujen aiheet olivat itseäni innostavia. Toisaalta kun keskipiste oli nimenomaan haastateltavien kokemuksiin perustuvassa tiedossa, pidän dialogin vaikutusta asiasisältöön kuitenkin vähäisenä, ja enemmänkin keskustelua helpottavana.

5 Tulokset

Tuloksissa käsitellään haastatteluaineistoa teemahaastattelun teemojen mukaisesti jäsennellä. Luvussa yhteisöllisyyden erityiset piirteet lastenkodissa käydään läpi niitä haastatteluissa esiin tulleita asioita, mitkä ovat erityisiä lastenkodin yhteisöllisyydessä ja sen rakentamisessa. Luku yhteisöllisyyden lisääntymistä haittaavat tekijät käsittelee niitä asioita, jotka voivat toimia esteenä yhteisöllisyyden muodostumiselle, tai heikentävät sitä. Yhteisöllisyyden tukeminen ja lisääminen luvussa tuodaan esille niitä tekijöitä ja työtapoja, jotka haastateltujen sijaishuollon ammattilaisten kokemusten mukaan edesauttavat yhteisöllisyyttä. Luvussa vastuu yhteisöllisyydestä käydään läpi haastateltavien kokemuksia siitä, ketkä lastenkodeissa vastaavat yhteisöllisyyden toteutumisesta ja lisäämisestä, ja kenen rooliin se kuuluisi. Viimeinen luku käsittelee yhteisöllisyys vaikuttavuutta sekä lastenkodin lapsiin ja nuoriin että aikuisiin.

5.1 Yhteisöllisyyden erityiset piirteet lastenkodissa

Lastenkodissa yhteisöllisyyteen liittyy erityisiä piirteitä, jotka haastateltavien kokemusten mukaan näyttävät juuri siinä ympäristössä. Useimmat haastatteluissa esiintulleista erityispiirteistä olivat sellaisia, mitkä toistuivat muissa haastatteluissa, toisaalta joissain haastatteluissa tuli esille muista poikkeavia tekijöitä. Toistuvasti esiin nousi neljä erityistä piirrettä:

lasten ja nuorten vertaistuellisuus, lasten ja nuorten sisaruksellinen ja huolehtiva suhtautuminen toisiinsa, arjesta ja perinteistä muodostuva yhteinen kulttuuri sekä yhteisöllisyyden eri tasot.

Lastenkodissa asuvia lapsia ja nuoria yhdisti haastateltavien kokemuksen mukaan sekä mahdollisesti samankaltaiset lähtökohdat että samankaltainen elämäntilanne lastenkodissa olon hetkellä. Samankaltaisuutta saattoi olla niissä tekijöissä, mitkä ovat johtaneet lastenkotiin sijoittamiseen, kokemuksessa lastenkotiin joutumisesta tai pääsemistä, sekä siinä minkälaista elämä sijoitettuna, huostaanotettuna tai ylipäätään juuri kyseisessä lastenkodissa asuessa oli. Lapsilla ja nuorilla nähtiin mahdollisuus vertaistukeen poikkeuksellisen elämäntilanteen vuoksi.

”Kaikilla on tietyllä tapaa se sama kokemus, et ne on niinkun joutuneet tai päässeet pois sieltä omasta kodistaan, et varmaan se on vielä se isompi yhdistävä tekijä siinä, et kaikkien tietyllä tapaa se tilanne on siinä kohdassa, et ovat kokeneet saman ehkä. Se on varmaan se erityispiirre semmoisessa paikassa.” (H1)

”Varmaan vertaistuellisuus lasten näkökulmasta. Että, se mun mielestä on aika tärkeä. Että se on sellanen erityinen.” (H7)

Suurimmassa osassa haastatteluja mainittiin erityispiirteenä juuri lastenkotiin liittyvässä yhteisöllisyydessä tietty sisaruksellinen toimintakulttuuri, mikä näyttäytyy esimerkiksi muiden huomioon ottamisessa, muita huomioivissa toimintatavoissa. Useassa haastattelussa ilmeni kokemus että mikäli lastenkodissa asuu eri-ikäisiä lapsia ja nuoria, alkavat vanhemmat sisaruksellisesti huolehtia pienemmistä. Yhteisissä tekemisissä ja retkillä tämä näyttäytyy esimerkiksi niin, että toiminnassa mennään ikään kuin pienempien lasten ehdoilla, ja vanhemmat hyväksyvät tämän. Tämä sisaruksellista huolenpitoa tai joustamista kuvattiin haastatteluissa myös rooleina, mitkä yhteisössä jakautuvat.

”Paljon rupee näkyyn yleensä semmosta sisarustyypistä hommaa, mun mielestä. Et ruvetaan, vanhemmat pitää huolta jo vähän pienemmistä siellä, ja kattoo perään. Se on semmonen erityispiirre.” (H4)

”Jaa. No sehän nyt varmasti lastenkodissa on sitten, toki voi olla lasten omaa keskinäistä yhteisöllisyyttä, miten he toimii, vaikka perheessä olis sisaruslauma, et kuinka he kokee sen yhteisenä itselleen, mut varmaan sitten myös aikuiset mukaan lukien niin, se oma yhteisö sitten siellä kuinka he toimii.” (H3)

Osassa haastatteluja käytettiin perheeseen liittyvää sanastoa kuvaamaan lastenkodin yhteisön tunnelmaa tai arkista yhteiseloa. Perheeseen liittyvien sanojen käyttö ilmeni sellaisia kokemuksia kuvatessa, missä yhteisöllisyys miellettiin hyväksi ja onnistuneeksi. Yksi haastateltavista kuvasi joidenkin lastenkotien yhteisöllistä tunnelmaa perheen kaltaiseksi.

”Niin, se on varmaan, pitää miettiä, erityyppisiä paikkoja missä on ollut, et toisissa se näkyy tosi vahvasti, et siellä ollaan jotenkin sellasta yhtä suurta perhettä, se henkikin on saatu luotua sellaiseksi, että sinne kaikki jotenkin mahtuu hyvin mukaan”. (H1)

Niissä haastatteluissa missä sisaruuteen tai perheeseen viittaavia sanoja ei yhteisöllisyyden erityispiirteissä käytetty, tuotiin esille muista huolehtimisen kulttuuria ja erityisesti sellaisten toimintatapojen omaksumista, joiden avulla kaikkien arki sujuu miellyttävästi. Tällaiset tavat olivat esimerkiksi runsasta yhteistä keskustelua, ja yhdessä sopimista arjen käytännöistä, kuten nuorten keskinäisistä suihkuvuoroista. Lastenkodeissa näkyy, että sellaisissa paikoissa missä elää monta ihmistä, täytyy kaikkien opetella niitä taitoja joilla yhteiselämä mahdollistuu.

”Siinä se ehkä näkyy selkeimmiten, mut sit myöskin se että kun toimitaan siellä arjessa niin sitten tehdään asiat niin ettei aiheuteta toisille haittaa.” (H2)

Haastateltavat kokivat lastenkodeissa kehittyvän tietyn, paikasta sidonnaisen toimintakulttuurin, mikä muodostuu yhteisistä perinteistä ja juhlista, yhteisistä tavoista, säännöistä, jaetusta arjesta ja kokemuksista. Nämä yhteisölliset kulttuurit olivat erilaisia eri lastenkodeissa, mutta niissä erottuu vaihtelevan arkinen yhteiselo ja sen sujumiseen liittyvät tekijät, sekä arjesta erottuvat, esimerkiksi vuoden kiertoön liittyvät perinteet.

”No ehkä semmoiset, että on jotain yhteisöllisiä juttuja, tapoja ja perinteitä. Jotain vaikka vuosittain toistuvia juttuja, tai sitten voi olla ihan viikoittain toistuvia juttuja, jotain tapoja miten toimitaan tai semmoisia, ei niinkään mitään sääntöjä vaan sellaisia kirjoittamattomia sääntöjä miten luodaan sitä omaa yhteisöä sinne.” (H6)

Tärkeänä osana yhteisöllisyyttä ovat myös niin sanotut kirjoittamattomat säännöt, mitkä muovaavat yhteistä tapaa toimia. Kirjoittamattomat säännöt saattoivat olla joko koko lastenkodin yhteisiä, toimintaa ohjaavia tapoja, tai nuorten omia lastenkodissa olemiseen ja tekemiseen liittyviä sääntöjä ja käytäntöjä, joita he keskenään välittävät uusille nuorille. Yksi haastateltava kuvasi tällaisia nuorten omia sääntöjä lastenkotiin liittyen.

”Tai sit joku nuori, heillä oli aina oma perehdytys uusille nuorille, ensin oli se mitä ohjaajat kertoi siitä paikasta, ja sit heil oli se oma semmonen. Niin sit selasesta saattoi kuulla sivusta keskustelua, et meil tääl on tämmönen tapa, et oltiin jollain tavallan “me”. Heillä oli omat säännöt.” (H5)

Erityisesti lastenkodin yhteisöllisyyteen liittyen nousivat esille lastenkodin omat perinteet ja tavat. Näitä olivat juhlapyhät, vuosittain tai viikottain toistuvat tekemiset kuten tiettyyn aikaan tai paikkaan sijoittuva kesälomareissu tai viikottainen yhteinen tekeminen. Toistuviin asioihin, kuten juhliin tai reissuihin, liittyi vahvasti sekä se, että kaikki tietävät ja osaavat odottaa niitä vietettävän, että se että on yhteinen tiedossa oleva käsitys siitä millä tavalla niitä vietetään, ja minkälaista toimintaa yhteisön jäseniltä odotetaan niiden suhteen.

”Mun mielestä se on sitä kun ollaan yhdessä siellä, no tässä tapauksessa lastenkodissa, kun alkaa kehittyä se ryhädynamiikka ja ne omat toimintatavat siellä, kulttuuri, ja semmost yhdessä tekemistä ja olemista ja kaikkea siihen liittyvää, oikeestaan. Tulee mieleen. Kaikkee sitä, toimintakulttuurit mitä on, just juhlapäivät ja perus kesälomarutiinit, tämmöset mitä tehään porukalla ja opitaan tuntee toisia paremmin.” (H4)

Haastateltavat kokivat lastenkotien yhteisöllisyyden toteutuvan ja näyttäytyvän eri tasoilla. Yleisimmin haastatteluissa erottui, että lastenkodeissa on kolme yhteisöä, lasten ja nuorten oma, aikuisten oma sekä kaikkien yhteinen. Nämä yhteisöt toimivat limittäin toistensa kanssa, ja toisiaan tukien.

”Erityispiirteitä, no ehkä siinä tietysti ollaan, tai ne lapset on, samassa tilanteessa. Ja sitten siinä on ympärillä aikuisia, jotka jotenkin pyrkivät myöskin tekemään niiden lasten hyväksi jotain. Se on ehkä sellaista vähän kaksitasoisempaa kuin muualla, tai jos ajattelee jotain vapaa-ajan yhteisöä, niin se on sellainen, että kaikki tehdään yhdessä töitä saman asian eteen. Sit taas täällä ehkä, on lapset jotka tekee, ne on tietynlainen porukka, jonka ympärillä on se aikuisten porukka. Vaikka tavallaan ollaan sitä samaa yhteisöä, niin aika eri rooleissa kuitenkin.” (H6)

Erityisesti nuorten yhteisöissä näyttäytyi se, että nuorten maailmaan kuuluu sellaisia asioita, jotka he haluavat pitää itsellään. Tällaisia saattoivat olla esimerkiksi jotkin yhteiset tekemiset lastenkodin ulkopuolella, tai nuorten keskinäiset välienselvittelyt laitoksen sisällä, jotka haluttiin pitää aikuisilta salassa ja sopia keskenään. Tällainen kulttuuri tunnistettiin osaksi yleistä nuorisokulttuuria ja haastateltavat eivät tuoneet esille, että nuorten omat keskinäiset jutut olisivat pois kaikkien yhteisestä yhteisöllisyydestä. Nuorten keskinäisen yhteisöllisyyden toteutumista pidettiin ymmärrettävänä ja välttämättömänä jopa silloin, kun siihen saattoi

liittyä jotain haitallisiakin elementtejä, kuten päihdekokeiluja tai keskinäisiä välien selvittelyjä.

”Ne nuoret, ei he esimerkiksi meille ikinä kertonut, jos joku oli saanut turpaansa niin me nähtiin vaan, et on naama ruvella. Ei he, kyllä siinä oli iso juopa aikuisten ja lasten tai nuorten välillä. Sit taas sellasis asioissa, että he oli keskenään kyllä oma vahva joukkonsa.” (H5)

”Toki lapsilla ja nuorilla on se oma mitä ne tekee, miten he, nuoriso kulkee keskenään, ei siellä vanhempia yleensä tule mukana. Ja sitten on tavallaan se, no meillä esimerkiksi porukka, se että kokee tavallaan että tää on mun koti, ja te ootte mun ohjaajat ja semmonen, monesti varsinaisesti omaohjaajat joilla on sellainen kiinnittynyt suhde sitten lapseen tai kahteen.” (H3)

Aikuisten eli lastenkodin työntekijöillä nähtiin haastatteluissa olevan poikkeuksetta oma yhteisönsä, työyhteisö. Lastenkodissa sijaitsevalle työyhteisölle erityistä on, että se vastaa ja vaikuttaa koko lastenkodin yhteisöön ja yleistunnelmaan haastattelujen perusteella ratkaisevasti. Aikuisten työyhteisön nähtiin toimivan yhteisen hyvän, ja lasten hyvinvoinnin eteen. Työyhteisön tehtävää kuvattiin esimerkiksi yhteisöllisen fiiliksen luomiseksi koko lastenkotiin. Ratkaisevana erona lasten ja aikuisten yhteisöissä nähtiin se, että lapset ovat lastenkodissa sijoitettuna, ja aikuiset työsuhteessa. Kummassakaan ryhmässä yhteisöllisyys ei siis ole täyteen vapaaehtoisuuteen perustuvaa.

”Meil on ainakin tosi hyvä yhteisöllisyys meidän työporukassa, tosi hyvä porukka ja selkeesti on mietittykin vähän minkälainen tyyppi sinne otetaan töihin. So-piiks se porukkaan. Ja silloin kun työyhteisö voi hyvin, aikuiset, niin silloin se usein heijastuu lapsiin. Ja se voi toimia myös toisin päin, et silloin kun lapset voi huonosti, niiden yhteisö voi huonosti, niin sit se heijastaa aikuisiin. Mut selkeesti on kyllä eri tasotkin. Voi lapset voida huonosti, mut silti työporukka toimii. Se vaikuttaa kaikki työhyvinvointiin tosi vahvasti.” (H4)

Haastateltavista suurin osa toi esille, että lasten ja nuorten oma yhteisö sekä aikuisten muodostama yhteisö vaikuttavat vahvasti toisiinsa. Erityisesti tämä esiintyi siinä, miten työyhteisö toimii yhteen, ja minkälaisen yhteisöllisyyden aikuiset pystyvät rakentamaan lastenkotiin. Lasten ja nuorten yhteisöllisyys sekä koko lastenkodin porukan yhteisöllisyys nähtiin vahvasti riippuvaiseksi siitä, miten aikuisten yhteisö saadaan toimimaan.

”Sitten taas toi työntekijöiden oma, niin se mun mielestä luo ne rakenteet siihen lasten yhteisöllisyyteen. Jos aikuiset toimii hyvin yhteen, ja on semmoinen jotenkin yhteinen käsitys siitä, minkälaista on hyvä arki, niin sit se taas näkyy niihin lapsiin.” (H2)

Yksi haastateltavista kertoi myös kokemuksestaan, jossa lastenkodissa erottui selvästi niiden aikuisten ja lasten yhteisö, jotka olivat viettäneet lastenkodissa pisimmän ajan, aikuiset pitkässä työsuhteessa ja lapset hyvin nuoresta asti samassa paikassa sijoitettuina. Tämänkaltaisen yhteisöllisyys ilmeni muun muassa yhteisenä muisteluna ja erityisenä lasten ja aikuisten välisenä ja suhteena. Haastateltava koki, että uudempien lasten oli helppo päästä mukaan tämänkaltaiseen yhteisöön, ja että lastenkotiin uusina saapuvat lapset oppivat nopeasti niin kutsutut talon tavat kun yhteisö oli erityisen voimakas.

”Ja sit toisaalta noitten uusien lasten näkökulmasta, kun sä tuut uutena tollaiseen yhteisöön, niin sit sä pystyt aika nopeesti vaikka pelkästään toisia lapsia tarkkailemalla lukemaan sitä mikä on sosiaalisesti hyväksyttävää. Vaikka ne ei oo varsinaisesti sääntöjä, mut se että millä tavalla on sopivaa toimia, ja miten pitää toimia että kaikilla on kivaa olla.” H2

5.2 Yhteisöllisyyden lisääntymistä haittaavat tekijät

Teemahaastatteluissa nousi esille selkeästi neljä eri osa-alueetta, jotka haittaavat yhteisöllisyyden lisääntymistä tai toimivat esteenä sille. Nämä osa-alueet ovat sekä henkilökunnan että asiakkaiden vaihtuvuus, lasten ja nuorten voimakas oireilu, liian vähäiset henkilöstöresurssit ja koko organisaation ja arjen liiallinen jäykkyys. Osa haittatekijöistä vaikutti sellaisilta, joihin ei juurikaan lähtökohtaisesti voida vaikuttaa Erityisiä piirteitä sijaishuollon alalle ja sijaishuoltoon päätyville lapsille ja nuorille ovat sekä vaihtuvuus että runsaskin oireilu. Osa aiheista taas on sellaisia, joihin laitoksen sisältä käsin voitaisiin pyrkiä vaikuttamaan, joko työn tekijät itse tai lastenkodin johto.

5.2.1 Vaihtuvuus

Lastenkodeissa vaihtuvuus on runsasta. Vaihtuvuutta esiintyy luonnollisesti sijoitetuissa lapsissa ja nuorissa, kun he voivat asiakassuunnitelman ja sijoituksen tavoitteiden mukaisesti palata kotiin asumaan, siirtyä tarpeita paremmin vastaavaan sijaishuoltopaikkaan tai itsenäistyä täysi-ikäistyessään omaan asuntoon. Tällainen vaihtuvuus on osaltaan luontevaa ja tarkoituksenmukaista.

”Yhteisö muuttuu koko ajan. Sen jäsenet vaihtuvat koko ajan, tai sitten tulee liikaa muutoksia liian lyhyessä ajassa, että ei pääse syntymään sellaista omaa kulttuuria ja omaa porukkaa.” (H6)

Toinen osa vaihtuvuutta on lastenkodin henkilökunnan vaihtuvuus. Työelämälle yleisesti on tyypillistä että työpaikkaa vaihdetaan oman urakehityksen tai elämäntilanteen mukaisesti. Lastensuojelun sijaishuollossa vaihtuvuutta tyypillisesti pidetään erityisen suurena, ja työn laatua haittaavana tekijänä. Vaihtuvuus haittaa yhteisöllisyyden ylläpitämisen ja lisääntymisen lisäksi myös tarpeellisten ja korjaavien kiintymyssuhteiden muodostumista ja säilymistä.

Toisaalta haastatteluissa tuli myös esille, että vaihtuvuuden merkitys on erilainen riippuen siitä, mihin tarpeeseen sijaishuoltopaikka pyrkii vastaamaan. Vaihtuvuudesta keskusteltaessa kävi myös ilmi, että mikäli lastenkodin struktuuri ja toimintakulttuuri on hyvin vakiintunut ja toimiva, niin jo muodostunutta yhteisöllisyyttä on helpompi pitää yllä vaikka vaihtuvuutta henkilöstössä tai asiakkaisissa olisikin.

”Mä en usko et niitä nuoria välttämättä häiritse niin paljon, me tehtiin epäsäännöllistä kolmivuorotyötä, ja tietysti ohjaajakunta vaihtuu. Mä en jotenkin, mä aattelen välillä et se ei vaikuttanut, ne eli sitä omaa elämäänsä siellä, heil oli se oma semmonen, ei sitä voi sanoa alakulttuuriksi koska he oli se, minkä takia siellä oltiin, et oma semmonen juttunsa.” (H5)

”Tietenkin se et kun henkilökuntaa vaihtuu ja lapsia, nuoria vaihtuu niin se aina sit varmaan vähän haastaa, mut kun semmoset peruspilarit kun on kunnossa, niin kyllä mä uskon, et helppo lähteä aina rakentamaan uudestaan sitä et meil on täällä tietyt rutiinit ja tietyt sellaset mitä tehään.” (H1)

5.2.2 Oireilu

Lasten ja nuorten voimakas oireilu nousi haastatteluissa esille yhteisöllisyyden lisääntymistä haittaavana tekijänä. Oireilu saattoi olla turvattomuudesta johtuvaa tai aiheuttaa muissa turvattomuutta. Erityisen haitallisena yhteisölle nousi esiin väkivaltainen oireilu. Väkivalta aiheuttaa turvattomuutta koko yhteisössä, ei vain niissä henkilöissä joihin se kohdistuu. Yhdessä haastattelussa keskusteltiin lastenkodin ohjaajiin kohdistuvan väkivallan vaikutuksista yhteisöön ja sen kollektiiviseen mielenlaatuun.

”Ehkä semmonen että sinne tuli jotain tosi hajottavaa, joku tosi aggressiivinen kaveri, joka ei kiinnittynyt yhtään --. Se oli kyllä aina nuorille jotenkin kova paikka, kun ohjaaja sai dunkkuunsa tai sille tehtiin jotain, tai joku hyökkäs päin, ne meni vähän kaikki semmoseen moodiin että niitä oli vaikea tavottaa. Siinä meni tosi kauan saada se tilanne rauhoitettua.” (H5)

Lasten ja nuorten oireilun nähtiin haastatteluissa aiheuttavan myös ristiriitaa yhteisön sisällä. Tietynlaista nuorille tyypillistä omaehtoisuutta ja keppostelua pidettiin haastatteluissa hyvänäkin, nuorten yhteisöllisyyteen liittyvänä tekijänä. Ongelmallisiksi nousivat tilanteet joissa osa nuorista olisi ollut halukas toimimaan yhdessä aikuisten kanssa, mutta joku yksittäinen yhteisön jäsen omalla toiminnallaan esti muilta mahdollisuuden toiminnan toteutumiseen ja yhteisölliseen olemiseen.

”Sit kaikillehan oli ne toiminnat, hän ei halunnut lähteä mutta ei halunnut, että kukaan muukaan lähtee. Ja semmoset kyllä söi tosi paljon, koska tavallaan ne nuoret olis halunnut liittoutua meidän kanssa, mut se oli yksi heistä--. Niin

semmoset varmaan söi sitä, et se ei ollutkaan enää yhteinen retki, se ei ollutkaan meille, toi sössi sen, se hajottaa sitä sellasta tavallaan, että, heille järjestettiin. Tietenkin he teki kollektiivisia päätöksiä et he ei lähtenyt jonnekin, heist ei näkynyt yhtään tyyppiä et myöskin se oli mun mielestä semmosta.” (H5)

Osassa haastatteluja tuli esille, että lasten ja nuorten voimakas oireilu aiheutti sen, että aikuisten täytyi keskittyä enimmäkseen haastavien tilanteiden selvittelyyn ja oirelevimpien lasten hoitamiseen sen sijaan, että aikaa ja resurssia olisi jäänyt yhteisölliseen työskentelyyn. Voimakkaan oirelun nähtiin eräässä haastattelussa lisäävän vähemmän oireilevien lasten ja nuorten eristäytymistä ja vetäytymistä omiin huoneisiin, mikä vähentää tilaisuuksia yhteisöllisyyden kehittymiselle.

”Ja sitten on tietenkin paikkoja joissa on oireilevampia lapsia, joilla sitten se ei ehkä näyttäydy niin paljon se yhteisöllisyys, ja se on enemmän sellaista pakan kasassa pitämistä, että siellä sitten jos alkaa tapahtua niin vetäydytään huoneisiin, ja sitten yleensä keskitytään näihin tarvitsevampiin lapsiin. Eikä päästä tekemään sitten yhdessä isolla porukalla yhdessä sitä työtä.” (H3)

5.2.3 Henkilöstöresurssi

Kaikissa haastatteluissa nousi esille henkilöstöresurssin vaikutus yhteisöllisyyteen ja sen ylläpitämiseen. Lähes kaikissa haastatteluissa todettiin henkilöstömäärää olevan tarpeellista lisästä, jotta yhteisöllisyyden lisääntymiseen liittyvä työskentely on mahdollista. Haastatteluissa tunnistettiin lastenkodeissa tehtävään työhön liittyvän kasvatustyön ohella runsaasti sellaista kodinhoitoon ja muihin ei suoranaisesti lasten ja nuorten kanssa olemiseen liittyviä työtehtäviä, joihin käytetty aika on pois yhteisöllisyyttä lisäävästä, vapaasta oleskeluun tai yhteistoimintaan käytettävästä ajasta.

”Mutta pitäis ehdottomasti lisää henkilökuntaa, varmasti monessa paikassa tarvittas --. Että olis oikeesti aikaa olla siinä ja oikeesti sitten läsnä, tehdä ne juttuja. Ehkä välillä vähän eriyttääkin. Ja siihen nimenomaan on hyvä et olisi sitä henkilökuntaa riittävästi et pystyttäs olee, koska myös ne arjen toiminnot, ruuanlaitto kускаamiset, perushoidot, pesemiset, mitä voikaan olla, ne vie sit niin paljon kuitenkin sitä aikaa.” (H1)

Liian vähäiseen henkilöstöön arjen työssä liittyviä termejä haastatteluissa olivat muun muassa ”pakan kasassa pitäminen”, ”tulipalojen sammuttelu” ja ”hengissä pysyminen”. Haastatteluissa välittyi voimakkaasti lastenkodissa työskentelmiseen ja siellä olemiseen liittyvä kiireen

ja riittämättömyyden tuntu. Erityisesti retkien kaltaiseen yhteistoimintaan käytettävissä olevien resurssien nähtiin vaikuttavan, sillä laitoksen ulkopuolella tapahtuva toiminta vaatii tavanomaista enemmän henkilöstöä, sekä työntekijöille maksettavia korvauksia.

”Ihan resurssit on yksi homma, jos ei oikeesti ole rahaa maksaa palkkaa työntekijöille, niin sitten ei lähetä mihinkään reissuihin, eikä olla missään mökkiviikonlopuilla. Se on ihan selkee. Semmosia. Resurssitekiä.” (H7)

5.2.4 Organisaation ja arjen jäykkyys

Liian strukturoitu, laitosmainen arki nähtiin osassa haastatteluja esteenä yhteisöllisyyden kehittymiselle. Haastatteluissa peräänkuulutettiin sellaista aikaa, mitä voi käyttää mukavaan yhdessä olemiseen. Tiukkojen aikataulujen ja runsaan ylhäältä määrätyn tekemisen koettiin haittaavan yhteisön kehittymiseen vaadittavaa luovuutta, niin aikuisten kuin lasten ja nuortenkin osalta. Ylipäätään yhteisen kulttuurin mahdollistumiselle pidettiin välttämättömänä laitoksen sisällä toteutuvaa vapaa-aikaa.

”Taas toisaalta, jos on hirveen tiukat ne raamit minkä sisällä pitää toimia, jotka tulee jotenkin ylhäältäpäin niin silloin se ei ehkä mahdollista sitä, että tulis sitä yhteistä kulttuuria, semmoista mukavaa yhdessä olemista mitä se mun mielestä vaatii. Jos on liian strukturoitua, niin sitten se ei välttämättä mahdollista sitä, tai jos on hirveän tarkka minuuttiaikataulu.” (H6)

Yhdessä haastattelussa kiinnitettiin huomiota siihen tapaan, jolla aikuiset ovat lastenkodissa. Aikuiset voivat omalla esimerkillään välittää lapsille ja nuorille kodinomaista, kiireetöntä tapaa olla ja toimia. Aikuisten tapa olla ja toimia lastenkodissa vaikutti erään haastateltavan mukaan siihen, onko lastenkoti kodinomainen vai laitosmainen.

”Se oli semmonen, et sillä oli iso merkitys myös se aikuisten esimerkki, siinä miten aikuiset oli siellä. Oli mielestäni tosi tärkeä pointti aina miten siellä voidaan olla et onks se kauheen jämpä ja sellasta niinku laitosmaista, vai pystytäänkö sinne laitoksen sisälle rakentamaan semmosii tiettyjä asioita millä tuodaan sitä kodinomaisuutta niin paljon kun voidaan tuoda.” (H1)

Muutamissa haastatteluissa puhuttiin jämpätydestä, hallinnan tarpeesta ja minuuttiaikatauluista. Yhteisölliseen arkeen liitettiin kuuluvaksi tietty määrä joustavuutta ja luovimista, jotka mahdollistavat yhteisöllisyyteen johtavan osallisuuden. Organisaatiotasolla nähtiin tärkeänä lupa luoda yhteistä, omaa kulttuuria.

”Jäykkyys, organisaation jäykkyys, et tavallaan se nuorten tai työntekijöiden idea tai luovuus ei pääse kukoistamaan sitten. Mut kyl se on kauheesti organisaatiokulttuurista-

kin kiinni. Ja sitten vähän sellasesta aikuisten uskalluksesta päästää vähän irti sellasesta hirveen voimakkaasta hallinnan tarpeesta. Antaa sitä tilaa tavallaan sille nuorten osallisuudelle. Jos koko ajan pitää tehdä jotain niin siellä ei ole tilaa syntyä niitä semmoisia omia juttuja tai yhteisiä juttuja.” (H7)

5.3 Yhteisöllisyyden tukeminen ja lisääminen lastenkodissa

Haastatteluissa tunnistettiin runsaasti erilaisia tekijöitä, joilla yhteisöllisyyttä voidaan lisätä. Nämä tekijät olivat selkeästi jaettavissa neljään eri osastoon. Arjessa tapahtuva toiminta, ruoka ja ruokailu, yhteistoiminnallisuus sekä perinteet ja jatkuvuus muodostavat yhdessä yhteisöllisten toimintatapojen kokonaisuuden.

5.3.1 Arkinen toiminta

Lastenkodin arkipäiväisessä toiminnassa yhteisöllisyyttä tukevia ja lisääviä tekijöitä tuli haastatteluissa esille selkeästi jakautuen neljään osa-alueeseen. Arjen struktuurit, lasten ja nuorten kuuleminen ja osallisuuden lisääminen, sekä tietoinen lasten ja nuorten vuorovaikutustaitojen harjoittaminen ja ryhmätilanteissa toimiminen edesauttavat yhteisöllisyyden muodostumista.

Osa haastateltavista toi esille perusarvojen ja struktuurin merkityksen. Yhteinen toiminta-ajatus ja aikuisten vetämä yhteinen linja nähtiin edellytyksenä ylipäätään kaikelle lastenkodissa tapahtuvalle työskentelylle. Selkeä strukturoitu arki ja rajat joiden sisällä toiminta tapahtuu luovat perustan kaikelle muulle.

”Ja olla ne struktuurit, semmoset tietynlaiset ja rajat siinä, semmoset mihin sitten nojata kaikkee sitä toimintaa. Senhän pitää lähtee tietenkkin sieltä tavaltaan, sen aina minkäkin laitoksen perusarvoista ja muista, siitä ajatuksesta, filosofiasta.” (H1)

Nuorten kuulemista ja osallisuuden lisäämistä pidettiin haastatteluissa myös merkittävänä yhteisöllisyyden kannalta. Tähän liittyi myös kokemus siitä, että aikuisilla lastenkodissa tulee olla myös riittävästi aikaa kuulla ja yksilöllisesti huomioida lapsia ja nuoria. Osallistumisen aste voi lastenkodeissa vaihdella joko pienempien asioiden, kuten mahdollisuus vaikuttaa siihen mitä ruokaa syödään, tai isompien asioiden välillä. Isompia vaikuttamismahdollisuuksia voivat olla esimerkiksi lasten ja nuorten aktiivinen kuuleminen ja mukaan otto heidän elämänsä vaikuttavien tekijöiden, kuten yhteisen arjen sujumiseen liittyvissä asioissa.

”Tommosessa ympäristössä mä mietin ite työntekijän roolin siinä, et aktiivisesti myös otetaan mukaan lapsia siihen sen arjen tai sen yhteisön toiminnan suunnitteluun.” (H2)

”Se (yhteisöllisyys) lisääntyy itsestään kun lisää nuorten osallisuutta. Pikemminkin mä nään että se menee niinpäin. Kun lapsille ja nuorille antaa lisää sellaista vastuuta, ja vapautta valita, et he pääsee osallistumaan siihen enemmän, se lisää sitä hirveen paljon.” (H7)

Osassa haastatteluja korostui sekä lasten ja nuorten kanssa tehtävä yksilötyöskentely, että ryhmätaitojen tukeminen yhteisöllisyyttä edesauttavina tekijöinä. Lastenkodissa tapahtuvan yhteistoiminnan kannalta nähtiin tärkeänä, että aikuiset pystyvät ja pyrkivät ratkomaan yhteisössä esiin tulevia ristiriitoja ja näin ollen helpottamaan koko porukassa toimimista. Myös aikuisten näyttämä oma esimerkki yhteisössä toimimisesta nousi esille.

”Lasten kanssa sitä toki sitte on taas konsteja, jos on ristiriitoja ja jotkut ei tule toimeen keskenään, niin enemmän sitten vaan heidän välistään, semmoista keskustelua siitä, että pitää tulla toimeen, ja puolivahingossa yhdessä tekemistä ja muuta, sopeuttaa heitä toimimaan yhdessä. Mut jos ei se aikuisista välity niin näkisin, että se on hankalaa sitten luoda sitä yhteisöllisyyttä sinne, jos sitä ei ole.” (H3)

Osa lasten ja nuorten kanssa tehtävää työskentelyä on omaohjaajasuhde. Omaohjaajatyöllä tuotiin yhdessä haastattelussa olevan vaikutusta etenkin siihen, miten sellaisia lapsia ja nuoria, joilla on haasteita toimia ryhmässä, voidaan tukea siihen tarvittavissa taidoissa. Omaohjaajasuhteella koettiin joissakin haastatteluissa olevan erityistä painoarvoa siinä tapahtuvan työstelyn vaikuttavuuden kannalta.

”Mun mielestä voi, lähtien vaikka omaohjaajatyöstä. Se miten niin kuin omaohjaajana vaikuttaa joihinkin yksilöihin, joiden on vaikeempi toimia ryhmässä, et ihan siltä tasolta lähtien mun mielestä, voi vaikuttaa.” (H4)

Yhdessä haastattelussa korostui aikuisten vastuu yhteistoimintatilanteiden miellyttävästä hengestä ja hyvien hetkien huomaamisesta. Lastenkodeissa asuvilla lapsilla ja nuorilla voi olla omia, erityisiä haasteita mitkä vaikuttavat sekä suoraan vuorovaikutussuhteissa toimimiseen että oman toiminnan ja käytöksen hallintaan. Osa ryhmässä olemisen taitoja on myös toisten ryhmän jäsenten erityispiirteiden ja haasteiden suvaitseminen.

”Ja niin, sit mun mielestä ne hetket, mä jotenkin ite aattelen että aikuinen pystyy sieltä huomaamaan niitä hetkiä jolloin ollaan kaikki yhdessä jonkun tekemisen äärellä, niin sit mun mielestä aikuisilla on aika hyvä, semmonen iso vastuu siinä, et niissä hetkissä kun ollaan koko porukka, niin on semmonen kannustava ilmapiiri ja semmonen että hyväksytään ne toisen haasteet.” (H2)

Muutamissa haastatteluissa selvisi, että lastenkodeissa on käytetty lasten ja nuorten kokouksia. Kokouksissa on tarjottu alusta yhteisölliselle päätöksenteolle ja vaikuttamiselle, ja niissä lapset ja nuoret ovat voineet saada ääneensä sekä aikuisten että vertaisten kuuluville. Kokouksissa ollaan voitu sopia yhdessä arkisista asioista, suunnitella yhteistä toimintaa sekä käsitellä yhteisöön ja siinä elämiseen liittyviä asioita.

”Monissa paikoissa on lasten tai nuorten kokoukset, se on mun mielestä tosi hyvä, tavallaan siellä saa just sitä kenttää sille osallisuudelle.” H7

Yhdessä haastattelussa tuli esille myös lasten ja nuorten kokouksilla olleen toinen tarkoitus yhteiskunnallisen toiminnan ja vaikuttamisen opettamisessa. Lastenkodeissa harjoitettavilla käytännöillä pyritään yhteiselon sujumisen helpottamiseksi myös valmistamaan lapsia ja nuoria elämään sijoituksen jälkeen, opettamalla sellaisia asioita joita aikuisena elämässä ja tulevissa yhteisöissä voi tarvita.

”Niin meillä oli joo nuorten kokoukset aina kerran viikossa jonain iltana, ja mä luulen että se oli, tietysti he sai sinne tulla ja he kirjoitti itse niitä pöytäkirjoja sitten siellä, me vaan kirjoitettiin ne aina puhtaaks ja sit pantiin esille se pöytäkirja, mitä on sovittu ja näin, et yritettiin saada heitä ehkä vaikuttamaan asioihin, ja viemään asioita semmoseen suuntaan mihin ne halus. Mut se oli aina kaljaa, ja millon mitäkin mitä ne ne halus, niin siihen oli tietysti vaikea lähteä mukaan. Se on vaikee tavallaan motivoida. Mut yritettiin saada sellasta vaikuttavuutta, myöskin et minkälaisia on kokoukset. Tavallaan et he oppis siihen, et he pystyis, et hei voi istua kokouksessa, et he tietää että kokoukset alkaa ja ne loppuu ja ne kirjataan ylös. Kuka käyttää puheenvuoroa ja kuka jakaa puheenvuorot.” (H5)

5.3.2 Ruoka ja ruokailu

Ruokaan ja syömiseen liittyvät asiat nousivat yhteisöllisyydestä keskusteltaessa esille kaikissa haastatteluissa. Ruokailu lastenkodissa ilmeni haastatteluissa lähes poikkeuksetta yhteisöllisenä tapahtumana, jonka avulla yhteisöllisyyttä voidaan myös lisätä. Ruokaan tunnistettiin haastatteluissa liittyvän paljon erilaisia merkityksiä sekä yksilöille että yhteisölle.

”Se oli aika semmosta, ne hetket ehkä loi sitä, tai ruokahetket luo ympärilleen aika paljon laitoksissa. Siinä tapahtuu aika paljon kaikenkokoista, se ruoka on semmonen yhdistävä tekijä, ja sen kokeilu et riittääkö se ruoka, se on yks sellainen hauska tavallaan. Joo, ruokaan liittyy paljon asioita, sen takia me pyrittiin syömään ja syötiin yhdessä nuorten kanssa.” (H5)

Useissa haastatteluissa selvisi, että lastenkodeissa lapset ja nuoret haluavat vaikuttaa siihen mitä syödään, ja se myös mahdollistetaan. Lapset ja nuoret esittävät aktiivisesti toiveita

ruuan suhteen. Arkisten ruokien lisäksi esille nousivat juhlapyyhiin liittyvät ruokailut, erityisesti joululuun. Juhlapyyhien ruokailuissa vaikuttivat yhdistyvän sekä lastenkodissa muodostuneet yhteiset perinteet, että se että lasten ja nuorten oma tausta, kuten kulttuuriset tekijät huomioidaan.

”Tai että marraskuussa jo ruvetaan kysymään mitä kukakin haluaa joulupöytään, ja toisaalta että sit kun tulee uusia lapsia, et mitä teil on syöty ja mitä sä ite kokisit että pitää olla, joku on vaikka Venäjältä ja sit on erilainen historia siihen joulun viettoon ja tälleen.” (H2)

Haastatteluiden perusteella lapsia ja nuoria pyritään myös osallistamaan yhteisten aterioiden valmistamiseen, ja sen nähtiin haastatteluissa lisäävän yhteisöllisyyttä. Osallistumista ruuanlaittoon pidettiin yhdessä haastattelussa myös hyvänä keinona lisätä arvostusta ruokaa kohtaan. Osallistamiselle ruuanlaittoon voitiin ikään kuin lisätä yksilön asemaa ja merkitystä yhteisön jäsenenä niiden keskustelujen kautta, joita asiaan liittyen voidaan yhdessä käydä koko porukalla.

”No, varmaan ihan jos arkea miettii niin esim se että osallistaa ruuantekemiseen, tai muuhun tällaiseen kodinhoidolliseen, niin tuleehan siitäkin toki sitten niin puheenaiheena että henkilö x on ollut tänään auttamassa ruuan teossa, tai että arvostaa aina se joka on ollut auttamassa niin eritavalla sitä, joko siisteyttä tai ruokaa jossa on ollut mukana. Mutta toki se on aina, jos tavallaan yksilötoimintaa, että se ehkä vähän, no välillisesti parantaa sitä yhteisöllisyyttä, että kun ruoka ei vaan tule pöytään vaan on itse mukana siinä.” (H3)

Ruokaan liittyi haastatteluissa myös erilaisia lastenkodeissa muodostuneita tapoja, joista oli tullut lapsille ja nuorille tärkeitä. Yhteiset ruokaperinteet saattoivat olla joko viikottain tai epäsäännöllisesti toistuvia. Näihin yhteisiin tapoihin liittyi kuitenkin poikkeuksetta se, että ruokahetket olivat selkeästi yhteisöllisiä ja niihin pyrittiin saamaan kaikki samanaikaisesti mukaan.

”Sen tyyppistä, ja sitten meillä on näppärä, meillä on kota takapihalla, kun sinne lyödään tulet ja yhdessä laitetaan ruokaa, lapset on saanut vähän päättää, mitä siellä laitetaan, tai kenen vuoro on laittaa tulet. Niin siitä tulee selaista, se mun mielestä kasvattaa sitä yhteisöllisyyttä.” (H2)

”Meil oli yks tosi tärkeä iso semmonen, viikonloppusin meil oli siel aina yhteinen aamupala, me tehtiin brunssiaamupala, ja se oli aivan supertärkeä niille ja ne muistaa vieläkin sen aina kuinka oli.” (H1)

”Sitten ihan arjessa olevat, kuten jäätelöperjantai mikä meillä on sellainen yhteinen juttu, että me syödään joka perjantai jäätelöä, ja se on semmoinen minkä kaikki tietää, sellainen meidän oma juttu.” (H6)

Osa ruokaan liittyneistä tavoista, jotka tulivat haastatteluissa esiin, eivät olleet sellaisia mitä kaikki aikuiset toteuttivat lasten ja nuorten kanssa, vaan yksittäisten työntekijöiden ylläpitämiä. Ruoka ilmeni haastatteluissa yhtenä keinona myös houkutella lapsia ja nuoria vuorovai-
kutukseen toistensa ja aikuisten kanssa. Yhdessä haastattelussa tuli esille tällaisen ruokailutilanteen merkitys illalla tilanteen rauhoittajana.

”Mut kyl mä esimerkiksi itse tein semmosia, ihan sen takia et mä huomasin siinä vuosien varrella et mä yhdeksän vuotta siel olin, niin huomasin sellaset mitkä rauhoittaa iltasin sitä tilan-
netta, saatoin keittää illalla kaakaota. Keittää kaakaoo, ja sit mä halusin, että kaikki on aina, mä aina sovin monelta se tehdään - .Mut se kaakao keitettiin tiettyyn aikaan ja mä sit tosiaan tein sen ja juotiin sitä kaakaoo, ja silloin istuttiin kaikki siinä pöydän ääressä.” (H5)

5.3.3 Yhteistoiminta

Kaikissa haastatteluissa nousi esille lastenkotien yhteistoiminta. Yhteisöllisyyttä lisääväksi yhteistoiminnaksi nimettiin sekä retkiä ja matkoja, että vähemmän suureleisiä tekemisiä, kuten lastenkodin sisällä olevat pelailut ja elokuvaillat. Yhteisöllisyyttä lisäävän yhteistoiminnan keskiössä oli tekemisestä riippumatta se, että asioita tehtiin porukalla ja ne olivat osallistujille mielekkäitä.

Retkillä ja matkoilla tapahtuvaan yhteisöllisyyden lisääntymiseen liittyi monia erilaisia tekijöitä. Osa haastateltavissa korosti lastenkodin ulkopuolella tapahtuvassa toiminnassa tulevan esille oman porukan merkitys, kun ollaan tiiviisti yhdessä. Yhdessä tekemisen nähtiin myös lastenkodin sisällä tuottavan yhteisiä kokemuksia, jotka lisäävät yhteisöllisyyden kokemusta.

”Sitten toki tekemisen kautta, eli siis mökkireissut tai mihin tahansa, Flamingoon, mikä tää on tämmöinen vesipuisto tai huvipuisto tai muu sellainen, kun lähdetään yhdessä ja tehdään niin yleensä siellä sitten ollaan aika tiiviisti. Omalla porukalla.” (H3)

Retket ja matkat koettiin osassa haastatteluja myös vahvasti muuta lastenkodilla tehtävää työtä tukevinä elementteinä, ja niillä nähtiin oleva erityisen suuri vaikutus lapsiin ja nuoriin. Yhdessä haastattelussa tuotiin esille, että yhteisen tekemisen ei tarvitse olla mitään kovin erityistä, kunhan se tapahtuu lastenkodin ulkopuolella.

”Mitä enemmän päästään talosta ulos, sitä parempi. Sen ei tarvi olla kummosta aktiveettia, kunhan lähtee porukalla johonkin. Mitä enemmän ollaan ulos talosta niin tuntuu, jossain vaikka saarella tuntuu, että tekee puolen vuoden työn kahdessa päivässä. Se on niin vahva se ero.” (H4)

Osa retkien ja matkojen erityislaatuisuutta oli myös haastateltavien mukaan siinä, että aikuisetkin ovat lastenkodin ulkopuolella hieman erilaisessa roolissa. Lastenkodin seinien sisällä tapahtuva arkinen työ, kuten toimistotyöt ja aikuisten tekemät kodinhoidolliset työt jäävät pois, ja aikaa vapautuu lasten ja nuorten kanssa vapaamuotoiseen ajanviettoon. Lastenkodin ulkopuolella näyttäytyvät myös aikuisten arkiset tavat eri tavalla, kun yhdessä ollaan jatkuvasti tavanomaisten työvuorojen sijaan.

”Kyllä kyllä, oli oli. Ja sit tietenkkin kaikkee muuta ekstraa siihen, et aina mentiin paljon yhdessä ja tehtiin. Kyllä varmaan ne lomamatkat ja sellaset, et olla yhdessä siinä. Tärkeenä näen sen, että se työntekijä pystyy mennä sinne kuitenkin vähän, et on se aikuinen, mut silti pystyy ole omana itsenään siinä, et ei ole missään tietyllä tapaa työroolissa siinä.” (H1)

Muutamissa haastatteluissa korostettiin yhteistoiminnan yhteisöllistä vaikutusta silloin, kun toiminnalla on joku yhteinen tavoite. Tällaisena yhteistoiminta pidettiin esimerkiksi kasvi- ja eläinperustamasta ja hoitamisesta lastenkodilla, eläimen hoitamisesta tai jonkin kivan asian, kuten reissun mahdollistumisesta yhteisen ponnistelun ansiosta. Yhteisen projektin vaikuttavuuteen liittyi osassa haastatteluja erityisesti se, että vuorovaikutukseen tuleminen muiden, sekä lasten ja nuorten kanssa, voi olla kepeämpää ja helpompaa jonkin yhteisen tekemisen verukkeella ja ohessa. Yhteisissä projekteissa pidettiin ainakin yhdessä haastattelussa merkittävänä, että tavoite on kaikille mielekäs, mikä helpottaa kaikkien sitoutumista yhteiseen projektiin.

Osassa haastatteluja nousi esille lastenkodilla olevien tilojen käytettävyys ja viihtyisyys. Isojen, miellyttävien yhteisten tilojen koettiin houkuttelemaan yhteisölliseen ajanviettoon. Myös tilojen monipuolisuus ja niissä mahdollistuvat virikkeet, kuten pelailu, lisäsivät yhteisöllistä toimintaa.

”Ja sekin tietenkkin vaikuttaa tosi paljon että minkä tyyppinen se itse paikka on niinkun fyysisesti. Että millainen rakennus, et joissanhan on, voi olla tosi vähän sellasta yhteistä tilaa missä ees olla, et sekin on tosi tärkeää että on isompia yhteisiä tiloja.” (H1)

5.3.4 Perinteet ja jatkuvuus

Haastateltavat kokivat tärkeäksi sellaiset lastenkotien perinteiset tilaisuudet, missä toiminnan jatkuvuus ja historia pääsi esille. Erityisen arvokkaita olivat ne toiminnan muodot, joissa

nykyhetki ja historia yhdistyivät sellaisissa tilaisuuksissa, joihin oli kutsuttu lastenkotien entisiä nuoria ja työntekijöitä. Useimmat tällaisista vakiintuneista tilaisuuksista sijoittuivat haastattelujen perusteella joulun aikaan. Sitä että lastenkodissa itse aiemmin asuneet, nyt jo aikuistuneet nuoret halusivat palata entiseen asuinpaikkaan ja yhteisöön, pidettiin osoituksena sijaishuollon ja siihen liittyneen yhteisöllisyyden onnistumisesta. Toisaalta painoarvoa näissä vierailuissa oli myös sillä, että lastenkodissa sillä hetkellä asuvat lapset ja nuoret saattoivat huomata, että jotkut siellä asuneista olivat pitäneet lastenkotia sen verran hyvänä paikkana, että halusivat vapaaehtoisesti palata käymään siellä.

”No tosi paljon, että esimerkiksi, mä palaan nyt taas tähän -, mutta ehkä siellä oli enemmän yhteisöllisyyttä kuin jossain kaupungilla, mutta esimerkiksi tällainen glögijuhlaperinne vuodesta toiseen jatkuva, että aina voi tavallaan palata sinne, lähtöpesään, ja niihin tunnelmiin ja nähdä niitä vanhoja työntekijöitä koska nekin voi tulla sinne käymään.” (H7)

Jatkuvuutena pidettiin myös sitä että lastenkodin arjessa saivat tulla kyläilemään lastenkodista jo pois muuttaneet nuoret. Tällaisilla kyläilyillä koettiin tapahtuvan paljon yhteistä muistelua, johon saattoivat jo poismuuttaneiden nuorten ja lastenkodin aikuisten lisäksi osallistua myös lastenkodissa asuvat lapset. Muistelun tukena voidaan esimerkiksi katsella vanhoja valokuvia. Lastenkodin yhteisöön voitiin nähdä kuuluvaksi myös niitä henkilöitä, jotka eivät enää asu tai työskentele siellä, ja myös heille yhteisöllisyyden kokemisen nähtiin olevan merkittävää.

”Kyllä mä koen, että esimerkiksi meiltä jo pois muuttaneet nuoret saattavat tulla käymään ja tervehtimään muita lapsia ja palaamaan muistoihin siellä mitä on ollut, kaikki kun katsotaan vanhoja valokuvia tai muistellaan menneitä, niin ne luo ja vahvistaa sitä yhteistä olemista, mutta myös sitä henkilön omaa persoonaa.” (H6)

Haastatteluissa koettiin hyvänä asiana myös se, että lastenkodeissa vierailevat entiset sijoitetut nuoret saattoivat nyt olla aikuisia, työssä käyviä ihmisiä. Nämä vierailijat saattoivat muodostua esimerkeiksi sen suhteen, minkälaisia polkuja nyt sijoitetuilla lapsilla ja nuorilla voisi olla tulevaisuudessa. Muiden samankaltaisesta tilanteesta lähteneiden tapaaminen saattoi lisätä erityisesti nuorten ajatuksissa vaihtoehtoja oman elämän suhteen.

”Myöskin meillä oli tapana että joululounaalle tuli entisiä asiakkaita paljon, ja oli tosi hauska seurata sitä tavallaan, sitä samaa semmosta hyvääkin siellä oli olemassa, ja ne oli hirveen onnessaan sit nää uudet, kun ne näki aikuisia äijjiä jotka on duunissa, ja ne kertoi mielellään niit tarinoita siitä myöskin, et se voi olla hyväkin juttu. Niin sitten istuttaa vähän erilaisia ajatuksen siemeniä.” (H5)

Lastenkodeissa jatkuvuus ei haastateltavien kokemuksissa näkynyt pelkästään siellä asuneissa ja työskennelleissä henkilöissä, vaan sellaisissa oman kulttuuriin kuuluvissa tavoissa, mitkä lastenkodissa ovat ajan saatossa syntyneet. Eräs haastateltavista kuvaili yhdessä lastenkodissa olleen tietty, oma ulkoleikki, jota lastenkodissa oltiin leikitty pitkään. Tällaisten tapojen muodostumisen kannalta miellettiin oleelliseksi, että lastenkodissa oli hyvin pitkäaikaista henkilökuntaa, ja että lastenkodilla itsellään oli pitkä historia.

5.4 Vastuu yhteisöllisyydestä

Haastatteluissa kokemus ja näkemys siitä, kenen vastuulla yhteisöllisyyden tulisi lastenkodissa olla, jakautui kolmeen toisiinsa sidoksissa olevaan tahoon. Konkreettisten, yhteisöllisyyteen lisäävästi vaikuttavien toimintojen ja jokapäiväisen tunnelman koettiin olevan ennen kaikkea työryhmän ja sen yksittäisten jäsenten vastuulla. Esimiehen tehtäväksi nähtiin kuuluvan lähinnä yhteisöllisyyden toteutumisen tarkkailu ja työryhmän tukeminen. Sijashuoltopalvelua toteuttavan organisaation vastuulle miellettiin kuuluvaksi yhteisöllisyyden toteuttamiseen liittyvien asioiden mahdollistaminen.

Kaikissa haastatteluissa nimettiin yhteisöllisyyden olevan ensisijaisesti aikuisten, lastenkodin ohjaajien vastuulla. Muutamassa haastattelussa tuotiin esille, ettei lasten vastuulle voi jättää tällaisen asian toteutumista, ja että kaikessa toiminnassa vastuun tulee aina olla aikuisella.

”Mä aattelen että, kaikki mikä liittyy lapsiin, on aikuisten vastuulla. Ei voi jättää lasten vastuulle sellasta, ei mitään asioita. Aina jos ajatellaan et on jonkin vastuulla jotain, niin silloin se on oltava aikuinen. Piste.” (H5)

Toisaalta muutamissa haastatteluissa todettiin, että lapset ja nuoret vaikuttavat yhteisöllisyyteen, ja voivat omalla toiminnallaan sitä myös lisätä. Lasten ja nuorten osuus yhteisöllisyyden lisäämisestä miellettiin pääosin yhteisöllisyyttä tukeviksi tekijöiksi. Näitä tekijöitä olivat esimerkiksi hyvä ja ystävällinen käyttäytyminen muita kohtaan, ja toisten huomioiminen.

”Kyl se on työntekijöiden vastuulla, ja mun mielestä yhteisöllisyys on hankala käsite, niin sellasen käsitteen ylläpitämistä tai yhteisöllisyyden ylläpitämistä ei voi varsinaisesti vaatia lapselta, mutta se on ehkä sit hyvää ja kunnioittavaa käytöstä mikä sitä lisää.” (H2)

Haastateltavista useat kokivat yhteisöllisyyden ja sen lisäämisen tapojen helposti henkilöityvän työyhteisöissä joihinkin tiettyihin aikuisiin. Haastateltavat tunnistivat, että aikuiset lastenkodissa valitsevat itselleen luontaisia tapoja toteuttaa yhteisöllistä toimintaa tai omalla toiminnalla lisätä sitä. Erilaisia tapoja pidettiin yhtä tärkeinä, ja niiden koettiin täydentävän toisiaan. Muutamissa haastatteluissa tuli vahvasti esille jokaisen omien vahvuuksien ja osaamisen hyödyntäminen toiminnassa, minkä myös koettiin lisäävän hyvinvointia.

”No en tiedä, tietenkin tottakai kaikilla on omat vahvuudet, jotkut tykkää tehdä sellasia juttuja, vaik viedä nuoria teltailemaan tai mökille tai johonkin, mitkä edistää ehkä enemmän, mut sit omalla tavallaan jotkut jotka tykkää olla vaan yksikössä ja laittaa ruokaa ja hääräillä, niin ne tuo siihen sitä yksikön sisältä hommaa. Kyl kaikki kuitenkin tietää mistä puhutaan, niin kun useessa paikassa, ja tekee sitä omalla tavallansa. Tottakai jollakin korostuu se.” (H4)

Haastateltavat mielsivät lastenkodin työyhteisönä muista työpaikoista poikkeavaksi, ja tunnustivat siihen liittyvän työntekijälle erityisiä vaatimuksia. Työryhmän hyvinvointi nähtiin haastattelussa edellytyksenä onnistuneelle työskentelylle lastenkodissa. Eräässä haastattelussa perään kuulutettiin erityistä asennoitumista työhön sijaishuollossa.

”Jos ei ennen oo vaikka ollut lastenkodissa, niin ei ymmärrä sitä että ei se oo pelkästään sitä että tuut klo 14 vuoroon ja lähet klo 22, ja sä et anna ittestäs mitään muuta kuin sellaisen teflonpinnan sinne. Käsket että nyt syömään ja nyt ulos ja nyt läksyt, lähet sieltä ja unohdat kaiken ja sitten palaat seuraavana päivänä, puhtaalta pöydältä uusiksi.” (H3)

Joissakin lastenkodeissa haastateltavat kertoivat yhteisöllisten, perinteisten toimintojen olevan muutamien, pitkäaikaiseen henkilökuntaan kuuluvien ohjaajien varassa. Tällaista henkilöityvää toimintaa saattoivat olla esimerkiksi mökkireissut. Yhteisöllisyyden henkilöityminen ei noussut yhdessäkään haastattelussa esiin negatiivisena asiana, vaan vaikutti enemmänkin siltä että yksittäisten aikuisten ja lapsiryhmien muodostuneet omat tavat ajateltiin positiivisina ja pitkään vuorovaikutussuhteeseen perustuvina.

”Et se on semmonen joka tulee sit niistä määrätyistä tyypeistä, ja varsinkin kun siellä on noita jotka on ollut pitkään, niin ne sit kantaa niitä, et on yhteisiä mökkiviikonloppuja, ja lapset on aina tottunut että kesällä tapahtuu jotain, ja niistä halutaan pitää kiinni.” (H2)

Monissa haastatteluissa todettiin, että lastenkodissa osa vastuusta yhteisöllisyyden toteuttamisesta on esimiehellä. Haastateltavat kuitenkin kokivat, että mikäli pyrkimys yhteisöllisyyteen ei luonnostaan tule työntekijöiltä, on sitä hankala vaatia tai pakottaa yhteisössä. Välineenä työryhmän yhteisöllisen työtteen ja ajatuksen lisäämiseen ehdotettiin yhdessä haastattelussa työnohjausta. Myös onnistunutta työvuorosunnittelua pidettiin merkittävänä esimerkiksi sen mahdollistamisessa, että mahdollisimman moni työntekijöistä voi osallistua yhteisön omiin tekemisiin tilaisuuksiin.

”Kaikkien työntekijöiden, viime kädessä esimiehen. Kyllä mun mielestä esimiehen pitää puuttua, jos se näkee, että ei edistetä sitä, se on kuitenkin mun mielestä tosi olennainen asia. - Mutta kyllä mun mielestä jokainen, joka on töissä, niin on velvollinen edistämään sitä.” (H4)

Yhteisöllisyyttä ja sen toteutumista ja lisäämistä pidettiin osassa haastatteluja myös koko organisaation, eli myös palveluntuottajan vastuulla olevana asiana. Useammassa haastattelussa tuotiin esille, että yhteisöllisyyden pitäisi sisältyä jo lastenkodin toiminta-ajatuksen. Osalla haastateltavia oli kokemusta yhteisöllisyydestä kirjattuna lastenkodin keskeisiin arvoihin, ja oli tiedossa että jotkin lastenkodit esimerkiksi mainostivat itseään yhteisöllisinä paikkoina. Kokemusten perusteella yhteisöllisyys arvoissa tai mainoslauseena ei kuitenkaan ollut suoraan suhteessa yhteisöllisyyden toteutumisen asteeseen tai aktiivisiin pyrkimyksiin sitä kohti. Organisaatiolta kaivattiin myös lupaa toteuttaa sellaista mallia yhteisöllisyydestä, mikä on yhteisön jäsenille luontainen ja sopiva. Tätä pidettiin myös lupana luoda omaa kulttuuria.

”Johtoportaan, vastaavan ohjaaja ja muiden, kyllähän se on että mikä siel on se arvo siinä paikassa, tai mitkät arvot siinä on tärkeitä ja miten niitä tuodaan. Mihin laitetaan, priorisoidaan, sitä aikaa ja muuta, niin kyllähän sekin on aika pitkälle sitten siellä päässä.” (H1)

5.5 Yhteisöllisyyden vaikuttavuus

Haastatteluissa tuli esille runsaasti erilaisia kokemuksia ja käsityksiä siitä, millä tavoin hyvä ja toteutuva yhteisöllisyys voi vaikuttaa lapsiin ja nuoriin, sekä aikuisiin. Osa haastateltavista toi esille, että oma kokemus on vain arvailua lasten kokemasta yhteisöllisyydestä ja sen vaikuttavuudesta. Erityisesti nuorten keskinäisellä tiiviillä yhteisöllisyydellä tunnistettiin olevan myös haitallinen kääntöpuoli, mikä liittyi osittain muutenkin nuorten parissa oleviin ilmiöihin. Pääsääntöisesti yhteisöllisyyden koettiin olevan kuitenkin enimmäkseen hyvää ja korjaavaa.

5.5.1 Yhteisöllisyyden vaikutus lapsiin ja nuoriin

Haastatteluissa ilmeni, että yhteisöllisyyden kokemista pidettiin hyvinvointia lisäävänä tekijänä. Yhdessä haastattelussa verrattiin työntekijän omia kokemuksia sellaisten lastenkotien välillä, missä joko on tai ei ole ollut tunnistettavaa yhteisöllisyyttä. Lapsista ja nuorista yhteisöllisyyden kokemisen havaittiin välittyvän niin, että heidän oli helpompi olla.

”No, kyllähän he voi paremmin silloin, sen näkee, että jos ei oo yhteisöllisyyttä niin ei oo yhtä helppoo olla, kuin jos on hyvä yhteisöllisyys.” (H4)

Haastateltavat tunnistivat lastenkodeissa asuvien lasten ja nuorten taustalla olevan paljon sellaisia tekijöitä, jotka ovat vaikuttaneet heihin haitallisesti. Lastenkodissa olevalla yhteisöllisyydellä koettiin voitavan korjata kehityksessä tapahtuneita vahinkoja. Useat haastateltavat toivat esille, että kuuluminen ylipäättään johonkin yhteisöön ja siinä hyväksytyksi tuleminen on itsessään korjaavaa.

”Se varmaan riippuu tosi paljon niistä taustoista, mistä lähtökohdista on ja minikäytyppinen, mitä on elämässä tapahtunut mihinkin mennessä, mutta uskon että sillä yhteisöllä voi olla myös sellainen korjaavakin voima. Et sä olet osa jotain porukkaa ja sut hyväksytään siinä porukassa semmosena kun sä olet. - Kyl sillä on, voi olla semmonen tosi korjaava ja hyvä voima jos se toimii, se homma siinä sitten.” (H1)

Useissa haastateltavissa viitattiin lastensuojelun piirissä olevilla lapsilla olevan usein puutteita perusturvallisuuden kokemuksessa. Joko perusturvallisuuden tunnetta ei ole päässyt lainkaan syntymään varhaislapsuudessa, tai elämässä on tapahtunut sellaisia asioita, jotka ovat horjuttaneet sitä. Yhteisöllisyyden lastenkodeissa nähtiin nimenomaan pystyvän vaikuttamaan turvallisuuden kokemukseen. Turvalliseksi koetussa yhteisössä nähtiin olevan tilaa erilaisten lapsuuden ja nuoruuden kehitystehtävien, kuten rajojen kokeilemisen, toteutumiseksi.

”No jos mä ite aattelen, niin kuin yleisesti lastensuojelulapsia, niin niiltä puuttuu tää joku sellainen perusturvallisuuden tunne, niin sellaisella yhteisöllisellä toiminnalla pystytään niin kuin paikkaamaan ihan hirveästi sellaista mikä puuttuu.” (H2)

”Kyllä se mun mielestä lisää sitä turvaa ja mahdollisuutta. Turvallisessa yhteisössä voi kasvaa ja kokeilla rajojaan, myöskin kokea se, että on hyväksyty.” (H6)

Joillakin haastateltavista oli kokemusta siitä, että vahvasti yhteisöllisestä lastenkodista oli muodostunut perheenomainen yhteisö. Turvallisen ympäristön ja turvallisten aikuisten vaikutus yhdistettynä sisarukselliseen vertaisryhmään. Tämänkaltaisen perheenomaisuuden nähtiin antavan korjaavia kokemuksia ja olevan eheyttävää. Perheenomaisuuden mahdollistumisen kannalta pidettiin tosin oleellisena sitä, että sijoitukset olivat pitkäaikaisia ja työyhteisö pysyvä.

”Onhan se varmasti täysin verrattavissa perheeseen, että olisit kasvanut isossa katraassa kotona, että jos on turvallinen ympäristö ja sä koet että aikuiset on turvallisia ja sä koet että sulla on siinä omanikäisiä plus miinus jotakin vuotta,

ja koet että niiden kanssa on kiva tehdä asioita, niin eiks se oo aikalailla sellaisen onnellisen perheen perikuva tai tällainen, tai että varmasti pelkkää hyvää.” (H3)

Yksi haastateltavista toi esille lastenkodin yhteisön kuuluvan olla myös sellainen kenttä, missä on turvallista tehdä virheitä, ja saada silti olla edelleen osa yhteisöä ilman pelkoa hylkäämisestä. Monilla lastenkodissa asuvilla lapsilla ja nuorilla tiedettiin olevan taustallaan hylkäämiskokemuksia. Tämän vuoksi yhteisön turvallisuutta pidettiin erityisen tärkeänä.

”Ja sit toisaalta mun mielestä hyvään yhteisöön kuuluu myös se, että vaikka sä mokaat niin sua ei tavallaan sen takia hylätä tai aatella että sä oot jotenkin huonompi, vaan että sen yhteisö pitäis olla sellainen, että päivässä on aina hetkiä jolloin sä saat olla ilman että siinä käydään läpi sitä sun kauheeta rikoshistoriaa, tai mitä sä nyt oot sattunut hölmöilemään.” (H2)

Yhteisöllisyyden koettiin myös konkreettisesti lisäävän turvallisuutta, sillä sen nähtiin vaikuttavan siihen, millä tavoin lapset ja nuoret huolehtivat toinen toisistaan. Tällainen huolehtiminen ilmeni lastenkodeissa esimerkiksi toisten puolustamisena kiusaamistilanteissa, mutta myös siten, miten isommat lapset ja nuoret huolehtivat pienemmistä. Yhdessä haastattelussa tuli esille, että yhteisöllisyys kantoi myösi silloin, kun jonkin yhteisön jäsenen kiusaaminen tapahtui lastenkodin ulkopuolella, esimerkiksi koulussa. Yhteisöllisyyden nähtiin myös lisäävän sitä, kuinka lapset ja nuoret tulivat kertomaan aikuisille huolestuttavista tilanteista ja asioista.

”Joo. Mun mielestä tuol vanhal työpaikalla, kun oli aika pitkään sama porukka, -, niin se oli jotenkin tosi vahva se yhteisöllisyys. Porukka, isommat saattoi pitää huolta, jos näki että jotain pienempää laitoksessa asuvaa kiusataan, niin ne meni puolustaan, niinku väliin. Tuli sit kertoo viel meille siitä, että nyt on ollut tollasta, ja se mun mielestä lisää sellasta turvallisuuden tunnetta, tässä tapauksessa.” (H4)

Osassa haastatteluja yhteisöllisyyttä tarkasteltiin myös sitä kautta, miten sen toteutuminen tai sen puuttuminen kokonaan vaikuttaa minäkuvan ja persoonan muovautumiseen. Yhteisöön kuulumista pidettiin näissä haastatteluissa välttämättömänä kasvun ja kehityksen onnistumiselle. Ihminen ja persoona ei voi kasvaa tyhjiössä, vaan tarvitsee peilauspintaa muista ihmisistä.

”Mun perusihmiskäsitykseen kuuluu se että jos sulla ei oo mitään yhteisöä mihiin sä sitä peilaat, tai mitään missä sä saat itsestä sitä palautetta, niin sitä sun omaa persoonaa ei varsinaisesti ole edes olemassa, jos ei se osu kehenkään.”

H2

Yhteisöllisyyden kokemuksen koettiin lastenkodilla tukevan ja vahvistavan lasten ja nuorten minäkuva. Yhteisöllisyyden nähtiin myös vaikuttavan positiivisesti muiden huomioimisen opimiseen, mitä pidettiin myöhemmän elämän kannalta merkittävänä taitona. Erityisesti sen kokeminen, että on omassa yhteisössään tärkeä, nähtiin minäkuvaan vaikuttavana tekijänä. Lastenkodin yhteisöllisyydessä erityisen voimaannuttavaa nähtiin olevan myös sen vertaistuelinen puoli. Sellaisilla lapsilla ja nuorilla keillä on taustallaan hankalia ja erityisiä elämäkokemuksia, voi korostua positiivisena tieto siitä, että ei ole näiden asioiden kanssa yksin. Tämän koettiin vahvistavan minäkuva. Samankaltaisten kokemusten omaaminen saattoi vähentää tarvetta selittää muille omaa taustaa, mihin lastenkodissa asuvat lapset ja nuoret voivat usein muualla törmätä.

”No, kyl mä nään että se itsetunto vahvistuu, tulee fiilis että kuuluu jonnekin, on tervetullut jonnekin, se on sun mesta ja sun hoodit. Myöskin se vertaistuellinen näkökulma, että kohtaat muita nuoria joilla on samanlaisia kokemuksia, ja sä tiedät sen ettei tarvi selittää. Että kyl mä nään että sillä voi olla tosi vahvistava ja voimaannuttava vaikutus.” (H7)

Yhteisöllisessä lastenkodissa nähtiin muutamassa haastattelussa olevan mahdollisuus myös vaikuttaa lasten ja nuorten kulttuuriseen minä- ja maailmankuvaan. Erityisesti tämä näyttäytyi niiden lasten ja nuoren kohdalla, joilla lastenkoti oli pääasiallinen tai ainut koti. Lapset ja nuoret saattoivat lastenkodissa asuessaan saada esimerkin siitä, että miten vaikka yhteisiä juhlia voidaan viettää. Vaikka toinen koti olisikin ollut olemassa, ei lapsilla ja nuorilla välttämättä ole ollut kokemuksia perheen yhteisistä jutuista.

”No kyllä varsinkin semmoiset lapset, joilla ei ole välttämättä mitään muuta kotia kuin se lastenkoti, niin kyllä se on hirveen tärkeätä, että siitä muodostuu se niitten perhe, joka luo omaa perhekulttuuriaan, vaikka se onkin erilainen kuin tavallinen perhe.” (H6)

5.5.2 Yhteisöllisyyden haitalliset puolet

Yhteisöllisyydellä nähtiin olevan myös haitallisia puolia, jotka enimmäkseen liittyivät haastateltavien kokemusten mukaan lasten ja nuorten keskinäiseen yhteisöllisyyteen ja sen ilmeneeseen. Yhteisön sisällä syntyvinä haitallisina ilmiöinä kuvattiin esimerkiksi yhdessä haastattelussa simputtamista, piileviä valta-asetelmia ja yhteisöön pääsemiselle asetettuja ehtoja. Vahva yhteisöllisyys saattoi lisätä etenkin nuorten välistä solidaarisuutta siten, että toisia nuoria tuettiin ja autettiin heille itselleen haitallisen toiminnan toteuttamisessa. Tämä saattoi ilmetä esimerkiksi hatkailun, eli lastenkodista karkailun, avustamisena tai hatkanneiden

nuorten olinpaikkojen salaamisena aikuisilta. Yhdessä haastattelussa kuvattiin tällaista tapah-
tuneen, vaikka olisi ollut myös hyvä ja toimiva kaikkien välinen yhteisöllisyys.

”Toki hyvässä ja pahassa, hieman myös ehkä saatettiin niinkun myöskin ns. pa-
hassakin sitten ehkä avustaa aina jos joku vaikka lähti hatkoille. Kyllähän se sit-
ten toi myös sellasia ilmiöitä, että kun oltiin niin sellasta yhtä suurta perhettä
niin kyllähän ne nuoret sitten on myös hyvin lojaaleita toisilleen.” (H1)

Muutamassa haastattelussa tuotiin esille esimerkiksi päihteiden käytön olevan helposti leviävä
ilmiö yhteisöllisessä lastenkodissa. Tämä liittyi nuorten keskinäiseen ajanviettoon sekä lasten-
kodilla että sen ulkopuolella. Yhdessä haastattelussa tuotiin esille kokemus nuorten itsetuhoi-
sen käytöksen ilmenemistapojen olevan yhteisössä tarttuvia.

”No, päihteiden käyttö tai tupakointi, tai mä en tiedä onks tää tutkittua tietoa
vai omassa päässä, mutta vaikka viiltely ilmiönä. Niin ne on semmoisia jotka
tuntuu tarttuvan, että sitten nähdään joku tapa oireilla tai joku tapa viettää
aikaa niin mitä tiiviimpi yhteisö niin sitä varmemmin sitä leviää siellä.” (H3)

Vaikka yhteisöllisyys ylipäättään nähtiin hyvänä asiana, tunnistettiin haastatteluissa ettei se
ole aina toteutuessaan sellaista, mitä aikuiset toivoisivat sen olevan. Yhdessä haastattelussa
tuotiin esille ilmiönä lastensuojelunuorten taipumus etsiä toistensa seuraan. Ongelmalli-
sena tässä pidettiin sitä, että nuoret kenellä on samankaltaisia haasteita esimerkiksi elämän-
hallinnassa, verkostoituvat keskenään. Tämän nähtiin mahdollisesti lisäävän haitallista toimin-
taa.

”Jostain syystä noi laitoksessa kasvavat nuoret, kun ne tulee uuteen kaupun-
kiin, ne löytää sieltä ne toiset laitoksessa asuvat nuoret. Siinä on taas semmo-
nen tietynlainen yhteisöllisyyden leveli, mikä ei välttämättä oo sitä sen nuoren
elämää tukevaa.” (H2)

Yhdessä haastattelussa tuotiin myös esille kokemus siitä, että lastenkodissa asuvien nuorten
yhteisöstä voi tulla liian tiivis, jolloin se on haitallista muiden vertaissuhteiden muodostumi-
selle. Tällaisissa tilanteissa nuoret saattoivat myös viettää lastenkodilla kaiken aikansa, minkä
voitiin nähdä kapeuttavan ja yksipuolistavan elämänpiiriä. Tämän koettiin estävän myös las-
tenkodista eteenpäin siirtymistä, ja hidastavan itsenäistymisprosessia. Erityisesti tähän näh-
tiin vaikuttavan lastenkodin sisälle sijoittuvien seurustelusuhteiden.

”Joo, ja sitten se heidän keskinäinenkin, et ei ole enää muita kaverisuhteita.
He kiinnitty toisiinsa, osa niin voimakkaasti että siis me ei saatu heitä ulos.-.
Tai heidän tarinansa nivoutuu niin voimakkaasti, jotenkin liian voimakkaasti yh-
teen, et se esti semmosen itsenäistymisen, ei haluttu muuttaa kun, ei haluttu

ees valmistella sitä omaan asuntoon muuttoa koska se tyttö- tai poikaystävä jäi vielä sinne.” (H5)

Yksi haastateltavista kertoi ristiriidan mahdollisuudesta lastenkodin yhteisöön kiinnittymisen ja sijoituksen tavoitteiden välillä. Mikäli lapsi tai nuoren tai kodin tilanne kehittyy sijoituksen aikana niin, että kotiin palaaminen on mahdollista, joutuu lapsi luopumaan siitä yhteisöstä mihin on kiinnittynyt. Tämänkaltaisen ilmiö nähtiin mahdollisena erityisesti niissä tapauksissa, joissa sijoitus samassa lastenkodissa on kestänyt kauan. Toisaalta tämän nähtiin olevan vähäinen ongelma sen hyvä rinnalla mitä yhteisöllisyys ja yhteisöön kiinnittyminen voi mahdollistaa sijoituksen aikana ja sen jälkeen.

”Mä ite aattelen esimerkiksi sitä, että lastenkoti missä kaikki lapset ei suinkaan ole siihen asti että ne täyttää 18, ja jos sä kiinnyt ihan hirveesti semmoiseen yhteisöön mistä sut sitten tavallaan otetaan pois, niin siitä saattaa tulla semmoinen tosi ristiriitainen fiilis. Tavallaan toimimalla hyvin, ja varsinkin jos on lapsen problematiikasta kyse, saat sun elämän kuntoon ja sit sä joudut menettämään sen yhteisön mihin sä oot kiinnittynyt. Mutta toki mä kuitenkin uskon siihen että vaakakupissa on enemmän positiivista, mutta siinä hetkessä se voi olla negatiivista.” H2

5.5.3 Lastenkodin aikuiset ja yhteisöllisyys

Teemahaastattelussa selvitettiin myös kokemuksia siitä, miten koettu yhteisöllisyys lastenkodissa on vaikuttanut siellä työskenteleviin aikuisiin. Kaikissa haastattelussa tuli esille, että yhteisöllisyyden kokeminen työpaikalla lastenkodissa oli sekä oman jaksamisen että työn laadun kannalta merkittävää. Monet haastateltavat vertasivat kokemuksiaan niiden lastenkotien välillä, missä olivat työskennelleet. Osassa paikoista oli ollut selvästi havaittavaa yhteisöllisyyttä, ja osassa vähemmän tai ei juuri lainkaan.

Yhteisöllisyyden nähtiin olevan myös keskinäistä luottamusta, niin aikuisten kuin lastenkin välisissä suhteissa. Luottamuksen koettiin vaikuttavan esimerkiksi aikuisten hallinnantunteen tarpeeseen, mikä ilmeni lastenkodeissa autoritäärisinä toimintatapoina ja rakenteina. Luottamuksellisessa ilmapiirissä rajanveto lasten ja aikuisten välillä ei ollut korostunutta. Yhteisöllisyyteen liittyvä luottamus auttoi myös työyhteisöjä ratkaisemaan niitä ongelmia, joita lastenkodeissa ilmeni hoidettaessa haastavasti oireilevia lapsia ja nuoria. Yhteisöllisyyden koettiin vaikuttavan työyhteisön kykyyn selvittää haastavista tilanteista, ja selvittää lastenkotiin liittyviä ongelmia

”Onhan sillä aikuisille tosi iso merkitys. Kyllähän se ilmapiiri ja se henki on siellä tosi erityyppinen ja kyl varmasti kaikkien konfliktien ja ongelmien ratkaisu on paljon helpompaa. Jotenkin semmoinen luottamus on siinä kuitenkin olemassa, niin kyl se on aivan erilaista kun sitten sellasessa yksikössä jossa ei ehkä sitä niin vahvasti ole.” (H1)

Toisaalta yhdessä haastattelussa tuotiin esille, että kun lastenkodissa on hyvä yhteisöllisyys, ei siellä työskentely ole niin ongelmanratkaisukeskeistä. Tuolloin lastenkodissa aikuisten oleminen lastenkodissa koettiin enemmänkin yhteisen, kokonaisvaltaisen arjen elämisenä. Haastattelussa tuotiin esille, ettei hyvässä yhteisössä puhuta lapsista asiakkaina. Asiakkaista ja työntekijöistä puhuminen voi korostaa lastenkodin laitosmaisuuutta.

”Onhan se kivempi toki toimia, työyhteisössä, jossa sä et aina muista olevas töissä. Et jos se yhteisö on sellainen lapsia myöten että ei puhuta asiakkaista, tai nähdä pelkästään ongelmia ja mennä ratkoon niitä, vaan oikeesti se enemmän tuntuu just sellaiselta ison talouden pyörittämiseltä. Että on kiva olla ja tehdä ja syödä yhdessä ja harrastaa.” (H3)

Yhteisöllisyyden koettiin vaikuttavan erityisesti työntekijöiden työssäjaksamiseen ja hyvinvointiin. Yhteisöllisyyden lisäämän työhyvinvoinnin koettiin sitouttavan työntekijöitä työhön, antavan lisämotivaatiota, tukevan ammatillista työtötta, saavan työntekijät antamaan itsestään enemmän, ja lisäävän inhimillistä suhtautumista lapsiin ja nuoriin. Yhteisöllisyyden konkreettisia vaikutuksia työskentelyyn ja työtapoihin oli esimerkiksi työntekijöiden halukkuus vaihtaa tarvittaessa työvuoroja keskenään, mikäli jollakin työntekijällä oli oma tärkeä meno.

”Työntekijöille oli ainakin jotenkin semmosta, et me otettiin haasteet vastaan, tehtiin töitä tosi vaikeitten nuorten kanssa. Niin mä luulen että työntekijälle, meille siis aikuisille se toi aika paljon jaksamista ja sietämistä, ja myöskin ne tilanteet oli niin kummallisia välillä, kenelläkään ei voinut olla mitään oikeeta toimintamallia. Semmosta ammatillisuutta ja sen sietämistä, et me ei voida tietää mitä tapahtuu eikä aina osata toimia oikein, myöskin jos toimittiin väärin niin me pyydettiin sitä nuorilta anteeksi. Yritettiin siinä pysyä ihmisinä ja inhimillisinä.” (H5)

Yhteisöön kuulumisen miellettiin haastatteluissa olevan työntekijöille tärkeää. Yhdessä haastattelussa todettiin, että aikuisillakaan harvoin on liikaa sellaisia tärkeitä yhteisöjä, joissa on hyväksytty omana itsenään. Toisessa haastattelussa tuotiin esille, että on merkittävää saada kokea vaikuttaneensa johonkin yhteisössä, ikään kuin jättänyt itsestään jäljen.

”Kyllähän se eritavalla sitouttaa sinne työhönkin, ja tekee sitä mielekkäämmäksi. Se vaan just noi kaikki, saa kokea olevansa osa jotain isompaa eikä korvattavissa oleva, itsessään tärkeä henkilö myös työntekijänä. Ja se että ne nuoretkin kokee sen ettei heidän ole vaan toiminnankohteita vaan jotenkin mukana.” (H7)

Useissa haastatteluissa tunnistettiin aikuisten hyvinvoinnilla olevan suora yhteys lapsiin ja heidän vointiinsa. Muutamissa haastatteluissa tuli esille, että lapset ja nuoret vaistoavat tarkasti, mikäli työntekijöiden välillä on ristiriitaisuuksia. Yhteisöllisyyden nähtiin myös vähentävän työntekijöiden vaihtuvuutta.

6 Johtopäätökset

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää lastensuojelulaitoksissa työskennelleiden henkilöiden kokemuksia yhteisöllisyydestä, siihen lastenkodeissa liittyvistä asioista ja niistä keinoista, miten heidän mielestään yhteisöllisyyttä voisi lisätä. Johtopäätöksissä pyrin vastaamaan tutkimuskysymyksiin, niiden mukaan jäsennellysti. Koska tutkimuskysymykset ovat itsessään laajoja, ja opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää asioita kokemuspohjalta monipuolisesti, on tutkimuskysymyksiin mahdotonta vastata tiiviisti ja napakasti.

1. Minkälaisia kokemuksia lastensuojelulaitoksissa työskennelleillä on laitokseen sijoittuvasta yhteisöllisyydestä ja sen vaikuttavuudesta?
2. Minkälaiset asiat tukevat yhteisöllisyyttä ja sen lisääntymistä, ja mitkä voivat olla sille esteenä?

6.1 Yhteisöllisyys ja sen vaikuttavuus

Yhteisöllisyyden kokemista lastenkodeissa pidettiin sekä lasten että aikuisten kannalta merkittävänä ja hyvinvointia lisäävänä. Lähes kaikilla haastateltavilla oli kokemusta eri sijaishuoltopaikoissa työskentelystä, ja näin ollen myös runsaasti erilaisia kokemuksia. Haastateltavien henkilöiden vastauksissa nousi esille, että yhteisöllisyyden toteutumisessa ja ilmenemisessä oli runsaasti eroja niiden lastenkotien välillä, joissa he olivat työskennelleet. Tämä vaikutti helpottavan ainakin yhteisöllisyyden vaikuttavuuden arviointia, sillä haastateltavilla oli runsaasti peilauspintaa. Myös lastenkotien profiloituminen esimerkiksi tiettyihin asiakasryhmiin näyttää vaikuttavan siihen, miten yhteisöllisyys voi toteutua ja mitkä sen vaikutukset ovat. Vaikka haastattelujen keskipisteessä oli nimenomaan laitosten sijaishuolto, nousi useammassa haastatteluissa esille, että esimerkiksi perhekodeissa yhteisöllisyyden koettiin olevan jo lähtökohtaisesti eri tasolla lastenkoteihin verrattuna. Tämä kertonee, että lastenkodeissa on syytä miettiä niitä käytäntöjä, joilla yhteisöllisyyttä voidaan lisätä.

Yhteisöllisyyden ilmenemiseen ja toteutumiseen lastenkodeissa liittyy runsaasti sellaisia piirteitä, jotka haastateltavat kokivat lastenkodeille erityisinä ja ominaisina.

Lastenkotien yhteisöllisyydessä ilmeni vahvasti vertaistuellisuus. Lastenkodissa asuvilla lapsilla ja nuorilla saattaa olla taustallaan samankaltaisia elämäkokemuksia. Heitä yhdistää se että heillä ei ole mahdollisuutta asua omassa kodissaan, vaan he ovat sijoitettuina kodin ulkopuolelle, usein ilman omaa vaikutusvaltaa asiaan. Lastenkodeissa asuvilla lapsilla ja nuorilla voi olla myös samankaltaista problematiikkaa, mikä voi ilmentyä samankaltaisina haasteina ja oireiluna.

Lastenkodissa asuvilla lapsilla ja nuorilla ilmenee sisaruksellista käyttäytymistä toisiaan kohtaan. Lapset ja nuoret voivat pitää toisistaan huolta, ja he voivat huomioida esimerkiksi muiden lasten ikää suhteessa omiin toimintatapoihinsa ja toiveisiinsa. Osassa haastatteluja tuli ilmi että lastenkotien yhteisöt voivat olla hyvinkin perheenomaisia. Lastenkodeissa yhteisön jäsenille muodostuu erilaisia rooleja, kuten missä tahansa yhteisössä, mutta nämä roolit ovat samankaltaisia kuin perheissä. Lastenkodissa erottuvissa ovat ainakin lasten ja nuorten ja aikuisten roolit: aikuiset pitävät lapsista huolta. Laakso (2009, 115-116) käyttää väitöskirjassaan käsitettä arkinen huolenpito kuvaamaan kaikkea sellaista tavanomaista huolenpitoa, mitä tapahtuu lastenkodissa. Arkinen huolenpito pitää sisällään kaiken sellaisen, mitä aikuiset ja vanhemmat tavanomaisesti kodeissaan ja perheissään hoitavat. Tähän kuuluvat sekä arjen konkreettiseen sujumiseen liittyvät asiat että henkilökohtaisessa suhteessa tapahtuva huolenpito lapsista ja nuorista lastenkodissa.

Lastenkoteihin kehittyy omanlainen, aika- ja paikkasidonnainen toimintakulttuuri. Joissain lastenkodeissa arki voi olla hyvin vahvasti strukturoitua, mutta lastenkodeissa kehittyy ja ilmenee myös niin kutsuttuja kirjoittamattomia sääntöjä. Nämä voivat liittyä esimerkiksi siihen, millä tavoin yhteisön jäsenet arjessa käyttäytyvät toisiaan huomioiden. Jokaisessa lastenkodissa muodostuu myös omanlaisiaan yhteisiä tapoja ja perinteitä, joita yhteisössä noudatetaan esimerkiksi vuoden kierron mukaan. Kuitenkin nämä tavat ja perinteet ovat sellaisia, joihin kaikilla yhteisön jäsenillä on mahdollisuus jollain tavalla vaikuttaa, eli ne voivat elää sen mukaan, ketä yhteisöön milloinkin kuuluu.

Lastenkotien yhteisöllisyydessä tunnistettiin olevan monia eri tasoja. Lapset ja nuoret saattavat muodostaa oma yhteisönsä, aikuiset omansa, ja sen lisäksi on kaikkien yhteinen yhteisö. Näille yhteisöille on ominaista, että niihin voivat jollain tavalla kuulua myös ne henkilöt, jotka eivät sillä hetkellä asu tai työskentele lastenkodissa. Lasten ja nuorten välisen yhteisöllisyyden katsottiin vaikuttavan aikuisten yhteisöllisyyteen, ja päinvastoin. Jos jompikumpi oli toimivaa, oli usein toinenkin.

Yhteisöllisyyden eniten esiin tullut vaikutus oli lisääntynyt hyvinvointi, sekä lapsilla ja nuorilla että lastenkodissa työskentelevillä aikuisilla. Ylipäätään yhteisöllisyys haastatteluissa yhdistettiin hyväksytyksi tulemiseen omana itsenään, kokemukseen omasta paikasta ja kuulumisesta johonkin sekä viihtyvyyteen. Lastenkodeissa aikuisten ja lasten yhteisöllisyyden nähtiin olevan vahvasti toisiinsa vaikuttavaa.

Yhteisöllisyydellä koettiin olevan mahdollisuus korjata ja paikata sellaisia asioita, joita lasten ja nuorten elämässä oli tapahtunut kehitykseen vaikuttaen. Useilla sijaishuoltoon päätyneillä lapsilla tunnistettiin olevan taustallaan sellaisia vahingollisia kokemuksia, jotka ovat vaikuttaneet esimerkiksi perusturvallisuuden tunteen syntymättä jäämiseen. Yhteisöllisyyden nähtiin voivan lisätä turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta lapsilla ja nuorilla. Turvallisessa yhteisössä koettiin olevan mahdollista kasvaa ja kehittyä, ja saada korjaavia kokemuksia. Yhteisöllisessä lastenkodissa turvallisuus saattoi myös konkreettisesti olla korkeampaa, sillä lapset ja nuoret huolehtivat toisistaan ja pitivät toistensa puolia, sisarussuhteen kaltaisesti.

Yhteisöllisyyden kokemuksen tunnistettiin liittyvän itsetunnon ja minäkuvan kehittymiseen lastenkodissa. Tämänkaltaiseen kehitykseen vaikuttivat lasten ja nuorten yhteisöjen vertaisuus ja mahdollisuus kokeilla rajoja tullen silti hyväksytyksi omana itsenään. Yhteisöllisyydellä koettiin olevan vaikutusta myös lasten ja nuorten kulttuuriseen identiteettiin, sillä lastenkodeissa lapset ja nuoret saivat kokemuksia tavanomaisista suomalaisista tavoista ja perinteistä. Kulttuurisen identiteetin muodostuminen nähtiin erityisen tärkeänä kun kyseessä olivat pitkäaikaiset sijoitukset. Lastenkodeissa voi mallintua tavanomainen perhekulttuuri.

Aikuisiin liittyvät yhteisöllisyyden vaikutukset olivat kasvanutta työssäjaksamista, parantunutta työmotivaatiota ja suurempaa sitoutumista työhön. Yhteisöllisyyden koettiin olevan sellainen voimavara, joka mahdollistaa työn tekemisen paremmin. Yhteisöllisyydellä katsottiin olevan vaikutusta siihen, millä tavalla työntekijät pystyvät yhdessä selviytymään haastavista tilanteista, joita haastavasti oireilevien lasten ja nuorten kanssa lastenkodeissa ilmenee. Yhteisöllisyyden kokemus myös lisäsi joustavuutta työssä. Yhteisöllisyys vaikuttaa lastenkodeissa vallitsevaan ilmapiiriin, ja siihen tapaan jolla siellä ollaan. Yhteisöllisyys ilmenee kasvaneena luottamuksena lasten, nuorten ja aikuisten välillä, mutta myös erityisesti aikuisten kesken.

Yhteisöllisyydellä tunnistettiin voivan olla myös jotain haitallisia puolia. Nämä haitalliset puolet liittyivät erityisesti nuoriin, ja heidän keskinäiseen yhteisöllisyyteensä. Mikäli nuorten yhteisöt olivat hyvin tiiviitä, levisi niissä helpommin haitallisia oireilutapoja. Tällaisiksi haitalliseksi tavoiksi miellettiin muun muassa nuorten päihdekokeilut ja itsetuhoisen käytös kuten viiltely. Löfblomin (2012, 216) väitöskirjassa Nuorten kokemien elämysten yksilölliset ja yhteisölliset merkitykset muun muassa päihdekokeiluja ja varhaisia seksikokeiluja pidetään aikuisten näkökulmasta haitallisina tapoina hakea elämyksiä, mutta niillä nähtiin olevan kaksois-

merkityksenä myös sosiaalinen tavoite. Tiiviissä nuorten yhteisöissä nuoret olivat myös lojaleita toisilleen, ja saattoivat esimerkiksi avustaa toisiaan hatkaamisessa. Kuitenkin yhteisöllisyyteen liittyvät haitat miellettiin vähäisiksi, suhteessa siihen minkälaista lisäarvoa yhteisöllisyydellä voitiin lastenkodeissa saavuttaa.

6.2 Yhteisöllisyyttä lisäävät ja heikentävät tekijät

Haastatteluissa tuli esille useita sellaisia tekijöitä, jotka vaikuttavat yhteisöllisyyteen sitä tukevasti ja lisäävästi, tai sitä estävästi. Molemmissa näissä tekijät olivat osittain sellaisia, joihin työntekijät voivat vaikuttaa itse omalla panoksellaan tai työryhmänä, ja osittain sellaisia joihin taustaorganisaatio voi vaikuttaa.

Yhteistoiminnalla katsottiin olevan paljon vaikutusta yhteisöllisyyteen. Yhteistoimintaa lastenkodeissa ovat leirit, retket ja matkat jotka tapahtuvat lastenkodin ulkopuolella, sekä lastenkodin sisäpuolella arjessa tapahtuvat yhteisölliset asiat. Lastenkodin sisällä voidaan pitää elokuvailtoja, työstää yhteisiä projekteja ja oleskella vapaasti yhdessä. Näitä molempia pidettiin tärkeänä, mutta etenkin lastenkodin ulkopuolelle suuntautuvilla tekemisillä on iso, positiivinen vaikutus yhteisöllisyyteen ja sen kokemukseen. Löfblom (2012, 218) kuvaa väitöskirjatutkimuksessaan nuorten kokemuksia elämyksiksi miellettyistä kokemuksista, kuten leireistä ja matkoista, joista ilmenee että nuoret ovat kokeneet tämänkaltaiset elämykset muun muassa ystävyyttä ja yhteisöllisyyttä mahdollistavina. Lastenkodin ulkopuolella sekä lapset ja nuoret että aikuiset toimivat enemmän yhtenä porukkana, ja silloin puuttuu tai on vähemmän arkisia rakenteita, kuten aikuisten raportteja tai kirjaamisia. Yhteistoiminnasta saadut muistot ja kokemukset kantavat yhteisöllisyyttä myös myöhempään arkeen, ja niihin voidaan yhdessä palata muistelemalla.

Ruoka ja ruokailut ovat lastenkodeissa toistuvia yhteisöllisiä tilanteita. Haastattelujen perusteella ruokaan liittyy lastenkodeissa paljon tunteita, ja yhdessä syöminen on tärkeää. Yhteinen ruokailuhetki toimii arkisena kenttänä vuorovaikutukselle ja asioiden jakamiselle. Lastenkodissa yhdessä ruokailemisella on sekä kasvatuksellinen että yhteisöllinen pyrkimys, ja yhteisen ruuan äärelle kokoontuminen tarjoaa päivittäisen tilaisuuden lapselle tulla kuulluksi ja kohdatuksi (Laakso 2009, 148-149). Ruuan valmistamisella itse lastenkodilla ja sillä että lapset ja nuoret voivat sekä vaikuttaa syötäviin ruokiin että mahdollisesti osallistua niiden valmistamiseen tai ruokailuun liittyviin askareisiin, on yhteisöllisyyttä lisäävä vaikutus. Myös Laakso (2009, 126-128) kuvaa arkisen yhdessä tekemisen lisäävän yhteenkuuluvuuden tunnetta, ja yhteisten asioiden hoitamisella olevan kiinnittävä vaikutus. Lastenkodilla viettäviin juhliin liittyy usein ruokailutilanteita, ja lapsille ja nuorille vaikuttaa olevan tärkeää voida vaikuttaa siihen mitä niissä syödään. Ruokaa, erityisesti herkkuja tarjoamalla voidaan myös houkuttaa lapsia ja nuoria yhteisiin, mukaviin hetkiin joissa on vahvaa vuorovaikutusta, ja nämä herkutteluhetket voivat vakiintua lastenkodin arkeen.

Lastenkoteihin sijoittuvat perinteet ja tavat ovat yhteisöllisyyttä lisääviä. Esimerkiksi joulun viettäminen nousi useissa haastatteluissa esille, ja siihen kuului myös yhteiseen juhlaan valmistautuminen. Lapsille ja nuorille on tärkeää, että muodostuu yhteisiä perinteitä, jotka toistuvat samankaltaisina. Yhteisöllisyyteen kuuluu, että myös yhteisön uudet tulokkaat voivat vaikuttaa näihin perinteisiin, ja tulla sitä kautta niistä osallisiksi ja yhteisön jäseniksi. Ylipäänsä lastenkodissa vietettäviä juhlia, kuten syntymäpäiviä, pidettiin haastatteluissa tärkeänä osana yhteisöllistä kulttuuria.

Yhteisöllisyyttä voidaan pyrkiä lisäämään ja mahdollistamaan myös erilaisilla työtavoilla ja -menetelmillä. Omaohjaajasuhteessa ja yksilöiden kanssa tehtävällä työskentelyllä voidaan vaikuttaa niihin vuorovaikutustaitoihin, joita ryhmässä toimimisessa edellytetään. Myös lasten eriyttämisellä pienryhmiin toiminnoissa voidaan vähitellen harjoitella isossa porukassa olemista. Monissa lastenkodeissa on käytössä säännölliset lasten ja nuorten kokoukset, joissa he voivat sekä tuoda toiveitaan esille että olla vaikuttamassa yhteisiin asioihin. Osallisuuden mahdollistaminen lisää myös yhteisöllisyyttä. Haastatteluissa tuotiin myös esille tavoitteettoman, rennon ja vapaan yhdessäoleskelun merkitys yhteisöllisyyden syntymisessä ja lisäämisessä. Laakso (2009, 128-129) kuvaa lastenkodeissa olevan tärkeää, että työntekijät osaavat ja voivat toimia lasten ja nuorten kanssa kiireettömästi ja ilman selkeää töissä olemisen tuntua, mikä voi käytännössä olla vaikkapa yhdessä sohvilla makoilua. Laakso käyttää tämänkaltaisesta asennoitumisesta ja toiminnasta nimitystä kotitapaisuus, mikä kuvaa työntekijöiden käyttäymistä työpaikalla niin kuin kodissa.

Yhteisöllisyyttä vähentäviin tekijöihin kuuluu vaihtuvuus, mikä on ominaista lastenkodeille. Osa vaihtuvuudesta on luonnollista ja jopa tavoitteellista, mikäli sijaishuollon aikana lapsen ja kodin tilanteeseen pystytään vaikuttamaan niin että kotiin palaaminen mahdollistuu. Osa vaihtuvuudesta on työntekijöiden vaihtuvuutta. Haastatteluissa tuli esille, että työhyvinvointia lisäävä yhteisöllisyys sitouttaa työntekijöitä työhön. Sijaishuollossa pysyvyys ja onnistuvat pitkäaikaiset ihmissuhteet ovat oleellinen osa hoidon onnistumista, sillä lastenkodeissa asuvat lapset ja nuoret tarvitsevat kiinnittymisen ja kiintymisen kohteita (Taskinen 2010, 124-126).

Lasten ja nuorten voimakas oireilu voi vaikuttaa yhteisöllisyyteen sitä vähentävästi. Erityisesti aggressiivinen käytös vaikuttaa koko yhteisöön. Mikäli henkilökunnan resurssit kuluvat runsaaseen haastavaan käytökseen vastaamiseen, riittää niitä vähemmän yhteisöllisyyttä tukevan toiminnan järjestämiseen. Lastenkoteihin sijoittuvat haastavat tilanteet voivat myös saada aikaan lasten ja nuorten vetäytymistä omiin huoneisiin, jolloin yhteisöllisyyden ilmentyminen ja sitä lisäävät tekijät eivät ole mahdollisia.

Liian vähäiset käytettävissä olevat työntekijäresurssit estävät yhteisöllisen toiminnan järjestämistä. Lastenkodeissa tarvitsee haastattelujen perusteella mahdollistua riittävästi aikuisten kiireetöntä, vapaata aikaa yhteisölliselle oleskelulle. Käytössä olevista työntekijäresursseista

on myös kiinni, kuinka paljon ja minkälaista yhteistoimintaa voidaan järjestää. Retket ja matkat vaativat sekä taloudellista panostusta että runsasta työaikaa, mutta ovat kokemusten perusteella erittäin tehokkaita työtapoja yhteisöllisyyden lisäämiseen.

Jäykkyys ja liian voimakas, ehdoton struktuuri saattaa toimia esteenä yhteisöllisyydelle. Lastenkotien taustaorganisaatioilta kaivattiin ymmärrystä ja tilaa niille asioille, mitkä lisäävät ja mahdollistavat yhteisöllisyyttä. Kokemusten perusteella on tärkeää, että jokaisessa lastenkodissa saadaan rauhassa muodostaa omanlaisia toimintatapoja ja yhteisöllisiä kulttuureja. Lasten ja nuorten kanssa toimiessa pidettiin myös tärkeänä pystyä joustamaan, jotta yhteisöllinen toiminta ja oleminen on mahdollista ja miellyttävää. Toisaalta myös koettiin, että struktuuri ja vahva, yhtenäinen tapa toimia ovat edellytys kaikelle lastenkodissa tapahtuvalle työskentelylle. Samankaltainen asetelma tulee esille myös Löfblomin (2012, 216) väitöskirjan haastatteluissa, jossa ollaan rajojen asettamisen kannalla, mutta toisaalta tunnustetaan niiden liian tiukkoina herättävän nuorissa vastarintaa ja näin ollen edesauttavan haitalliseen toimintaan ryhtymistä.

Lastenkodeissa toteutuva yhteisöllisyys on yksittäisten työntekijöiden, työryhmän, esimiehen ja taustaorganisaation vastuulla. Kokemusten mukaan yhteisöllisyyden lisäämisen ja tukemisen tulee tapahtua yksittäisten työntekijöiden ja työryhmän tasolla, esimiehen tulee valvoa ja tukea yhteisöllisyyden toteutumista, ja taustaorganisaation tulee mahdollistaa ne resurssit ja puitteet, joissa yhteisöllisyys voi toteutua.

7 Pohdinta

Aineistoa kerätessä, käsitellessä ja tuloksia kirjoittaessa tuntui hienolta saada tuoda ilmi monen lastenkoti ammattilaisen tietoa, näkemyksiä ja kokemuksia. Sijaishuollossa tehtävää työtä ei juuri opeteta ammattikorkeakouluissa, eikä sitä suoraan käsittelevää kirjallisuutta ainakin etsintäni perusteella ole liiemmin saatavilla. Tämän vuoksi kokemuksen kautta syntynyt tieto on painoarvoltaan vielä merkittävää. Siihen määrään nähden, kuinka paljon Suomessa vuosittain elää lapsia kodin ulkopuolella, vuonna 2018 18544 lasta ja nuorta (THL 2019), ja kuinka paljon ihmisiä näiden lasten ja nuorten kasvattaminen työllistää, on silmiinpistävä, että siihen suhtaudutaan koulutuksen saralla välinpitämättömästi.

Yllättävää tuloksia tarkastellessa oli, että jotkin tekijät voivat samanaikaisesti olla yhteisöllisyyttä lisääviä ja sitä mahdollisesti estäviä, esimerkiksi struktuuri ja vahva toimintakulttuuri nähtiin edellytyksenä niin yhteisöllisyydelle kuin kaikelle muullekin lastenkotiin sijoittuvalle. Samanaikaisesti tuli kuitenkin esille, että liian vahvasti strukturoitu arki ja joustamattomuus estää tarvittavia muotoja yhteisöllisyyden lisääntymiselle. Asiaa pohdittuani olen tullut siihen tulokseen, että struktuuri ja toimintakulttuuri on silloin muun mahdollistavaa, kun ne on kehitetty monipuolisesti lapsen ja nuoren etua ja hyvinvointia tarkastellen. Tiukoista rajoista ja ehdottomuudesta puuttuu inhimillinen kosketus, ja ne rakentavat keinotekoisia hallintaa.

Ilahduttavaa tuloksissa oli se, että kaikki haastateltavat pitivät yhteisöllisyyttä lastenkodissa tärkeänä asiana, näkivät sillä olevan laajaa ja monipuolista vaikuttavuutta. Haastatteluun osallistuneiden tausta oli hyvin monipuolinen, ja se myös näkyi tuloksissa. Se minkä tyyppisissä sijaishuollon yksiköissä haastateltavat olivat työskennelleet, ja milloin, näytti vaikuttavan jonkin verran kokemuksiin. Toisaalta myös tavoitteena oli saada mahdollisimman laaja ja monipuolinen kokonaisnäkemys asiasta, minkä tulokset mielestäni täyttivät.

Koen, että opinnäytetyön tulokset ovat yleistettävissä sekä lastensuojelulaitoksiin, että muihin erityyppisiin sijaishuoltopaikkoihin. Jatkotutkimuksen ja -kehittämisen aiheita voisi olla esimerkiksi se, miten eri lastensuojelulaitoksissa yhteisöllisyyden lisäämiseen ja tukemiseen liittyviä asioita ja työtapoja voisi jakaa muiden laitosten kanssa. Myös yhteisöllisyyttä lisäävistä työtavoista voisi koostaa yksityiskohtaisempaa ja kattavampaa materiaalipakettia. Sijaishuollon maailma on tyypillisesti eriytynyttä, ja eri omistajien lastenkotien välillä yhteistyötä tehdään varsin vähän ylipäätään missään asioissa. Hyvän ja osaamisen jakaminen on kaikkien etu. Toinen kehittämisajatus koskee sitä, että haastateltavat asuivat Etelä-Suomen alueella, ja olivat työskennelleet samalla alueella, jolloin se voi näkyä tuloksissa alueelliseen kulttuuriin liittyen. Toisaalta laadullisen tutkimuksen tarkoitus ei ole tuottaa laajalti yleistettävissä olevaa tietoa.

Opinnäytetyöprosessi osoittautui pitkäksi ja työlääksi, ja sisälsi välillä lyhyitä jaksoja jolloin työ ei konkreettisesti edistynyt. Toisaalta taukojen aikana saavutin työhön sellaista etäisyyttä, mikä edesauttoi kokonaisuuden hahmottamista. Vaikka konkreettinen työvaihe olisikin ollut välillä tauolla, on ajatustyö opinnäytetyöhön liittyen ollut jatkuvaa. Opinnäytetyön aihe säilyi itseäni innostavana koko prosessin ajan, ja sain myös siitä kertoessani runsaasti positiivista palautetta aiheen tärkeydestä, mikä lisäsi motivaatiota saattaa prosessi loppuun ja mahdollisimman huolellisesti. Opinnäytetyön aihe nivoutui tiiviisti omaan työhöni, ja avasi uudenlaisia näkökulmia ja lisäsi ammatillista kehittymistä prosessin aikana.

Lähteet

Painetut

Becker-Weidman, A. Shell, D. (toim). 2008. Auta lasta kiintymään - vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia traumaperäisen kiintymyshäiriön hoidossa. Tampere: PT-kustannus.

Eskola, J. 2018. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat: laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Valli, R. (toim). 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Jyväskylä: PS-kustannus.

Eskola, J., Lätti, J. & Vastamäki, J. 2018. Teemahaastattelu: lyhyt selviytymisopas. Teoksessa Valli, R. (toim.) 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS-kustannus.

Golding, K.S. 2014. Hoitava kiintymys - terapeuttinen vanhemmuus. Tampere: PT-kustannus.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2019. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. 15.painos. Helsinki: Tammi.

Hughes, D.A. 2015. Kiintymyskeskeinen perheterapia - vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia. Tampere: PT-kustannus.

Kalland, M. 2011. Varhaislapsuuden tunnesiteet ja sijoitettu lapsi. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOYpro Oy.

Kaltiala-Heino, R. 2013. Aggressio lapsuudessa ja nuoruudessa. Teoksessa Nurmi, P. (toim.) Lapsen ja nuoren viha. Jyväskylä: PS-kustannus.

Karppinen, S. J.A. 2010. Seikkailukasvatus - erilainen tapa opettaa ja oppia. Teoksessa Latomaa, T. & Karppinen, S. J.A. (toim.) Seikkaillen elämyksiä 2. Elämyksen käsitehistoriaa ja käytäntöä. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Karppinen, S. J.A. & Latomaa T. 2015. Seikkaillen elämyksiä 3. Suomalainen seikkailupedagogiikka. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Koivula, M. 2013. Yhteisöllisyyden rakentuminen päiväkodin arjessa. Teoksessa Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) Pienten piirissä - yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kostamo-Pääkkö, K., Väyrynen, S. & Ojaniemi, P. Sosiaalityön yhteisöllisyyttä etsimässä. Tallinna: United Press Global.

Känkänen, P. 2009. Siirtymät sijaishuollossa - hetkiä ja ikuisuuksia. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: THL.

Laine, K. 2005. Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Helsinki: Otava.

Laitinen, J. 2019. Mitä jos ensin poistetaan lapsiperheiden köyhyys? 30 päivää. 30.8.2019. 7. Vuosikerta.

Moisio, J. 2018. Kohtaamisia retkillä. Osallisuus ja yhteisöllisyys lastenkotien retkitoiminnassa. Nuorisotutkimusseura.

Mäkelä, J. & Sajaniemi, N. 2013. Vertaissuhteet muovaavat lapsen aivoja. Teoksessa Reivinen, J. & Vähäkylä, L. (toim.) Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Helsinki: Gaudeamus.

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.

Paasivaara, L. & Nikkilä, J. 2010. Yhteisöllisyydestä työhyvinvointia. Helsinki: Kirjapaja.

Punch, S., Dorrer, N., Emond, R. & McIntosh, I. 2014. Tie nuoren sydämeen käy vatsan kautta. Ruoan terapeuttilinen merkitys lasten ja nuorten hoidossa. Käsikirjanen kasvattajalle. Tampere: PT-kustannus.

Raina, L. & Haapaniemi, R. 2005. Yksilöt yhdessä. Kasvatus ja persoonan laatu. Helsinki: Arator Oy.

Raina, L. 2012. Uusi yhteisöllisyys. Kasvatusyhteisön rakentamisen ammattitaito. Helsinki: Arator Oy.

Saastamoinen, K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa - Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita.

Salminen, M. 2005. Johtaminen, henkilöstön hyvinvointi ja sijaishuollon laatu. Laaksonen, S. & Kemppainen, M. (toim.) Oljista, risuista vai tiilestä? Artikkeleita hoidon laatua tukevista tekijöistä sijaishuollossa. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto ry.

Saukkonen, S. & Rähä, P. 2018. Autonomisuuteen kasvattaminen on vastuutonta, mutta myös mahdotonta. Teoksessa Saukkonen, S. & Moilanen, P. (toim.) Vastuuseen kasvaminen ja kasvattaminen. Suomen kasvatustieteellinen seura.

Segercrantz, U. 2009. Ryhmäanalyysin haasteet. Teoksessa Lindroos, H. & Segercrantz, U. (toim.) Yksilöksi ryhmässä. Helsinki: Gaudeamus.

Sinkkonen, J. 2018. Kiintymyssuhteet elämänkaareissa. Helsinki: Duodecim.

Taskinen, S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOYpro Oy.

Vilén, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. Helsinki: WSOY.

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sähköiset

Eronen, T. & Laakso, R. 2016. Lastensuojelun laitoshoidon kasvatukselliset ja kuntouttavat orientaatiot ja niiden vaikuttavuus. Työpaperi 44/2016. Helsinki: THL. Viitattu 24.1.2020. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131499/URN_ISBN_978-952-302-780-0.pdf?sequence=1

Laakso, R. 2009. Arjen rutiinit ja yllätykset - etnografia lastenkotityöstä. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Viitattu 2.10.2019. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/66529/978-951-44-7808-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Lastensuojelulaki 417/2007. Viitattu 7.10.2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L10P50>

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 8.4.1983/361. Viitattu 7.10.2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015. Viitattu 7.10.2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150817>

Luukko, T-M. 2016. Sosiaalialan työnohjaus. Vuoden 2016 selvitys Talentian jäsenten osallistumisesta työnohjaukseen. Liite 4, s. 2. Viitattu 14.2.2020. https://www.talentia.fi/wp-content/uploads/2017/03/Tyo_nohjaus_raportti3.1.2017.pdf

Löfblom, K. 2013. Nuorten kokemien elämysten yksilölliset ja yhteisölliset merkitykset. Väitöskirja. Turun yliopisto. Viitattu 1.10.2019. <https://www.utupub.fi/handle/10024/88070>

Norrish, A., Cox, R., Simpson, A. Bergmeier, H., Bruce, L., Savaglio, M., Pizzirani, B., O'Donnell, R., Smales, M. & Skouteris, H. 2019. Understanding problematic eating in out-of-home care: The role of attachment and emotion regulation. *Appetite* 135. Viitattu 12.9.2019. <https://www.sciencedirect-com.nelli.laurea.fi/science/article/pii/S0195666318303556>

THL 2019. Sijaishuoltopaikan valinta. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 7.10.2019. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuoltopaikan-valinta>

THL. Lastensuojelu 2018. Tilastoraportti 23/2019. Viitattu 7.10.2019. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138211/Tr23_19_LASU.pdf?sequence=5&isAllowed=y

Timonen-Kallio, E., Yliruka, L. & Närhi, P. 2017. Lastensuojelun terapeuttisen laitospalvelun mallinnus. Työpaperi 23/2017. THL. Viitattu 13.2.2020. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132319/Tyo%cc%88paperi_2017_23_nettti%20%28%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Sosiaali- ja terveysministeriö 2019. Lastensuojelun laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:8. Malja, M., Puustinen-Korhonen, A., Petrelius, P. & Eriksson, P. (toim). Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 5.11.2019. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161862/STM_2019_8_J_Lastensuojelun_laatusuositus.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Warman, A. 2016. Eating well and nurturing others: the role of food in a good fostering practice. *Adoption & Fostering* 40(2). Viitattu 22.9.2019. <https://journals-sagepub-com.nelli.lau-rea.fi/doi/pdf/10.1177/0308575916640226>

YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. Suomen Unicef. Viitattu 19.2.2020. https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf

Kuviot

Kuvio 1: Kodin ulkopuolelle sijoitetut nuoret 1991-2018 (THL 2019) **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

